

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2004:55

Att klassificera arkeologi

En komparativ studie av tre klassifikationssystem

Cecilia Backlund

© Cecilia Backlund

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna
uppsats – helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande av författaren.

Svensk titel: Att klassificera arkeologi: En komparativ studie av tre klassifikationssystem

Engelsk titel: To classify archaeology: A comparative study of three classification systems

Författare: Cecilia Backlund

Kollegium: 2, kunskapsorganisation

Färdigställt: 2004

Handledare: Joacim Hansson

Abstract: The purpose of this Master's thesis is to compare classification codes and feature headings of three different universal classification schemes (SAB, UDC and DDC), when classifying archaeological literature. The aim is to determine whether a subject analysis of a title generates similar feature headings in the three systems, and to find positive and negative things about each system from an archaeological point of view.

The comparison and the analysis of the 22 chosen archaeological monographs showed that the subject analysis of the titles didn't always generate similar feature headings. This could depend on several things, for example different interpretations of the subject analysis of a document, less knowledge about the system and/or the subject, or the fact that it's not the same classifier that creates the codes. The study also showed that the different classification systems did treat the subject archaeology a bit differently, and that it's difficult to say that one of them is better for classifying archaeological literature. They have all their advantages.

My conclusion is that there has to be differences between the feature headings when comparing the systems, primarily because of the structure of the systems and their way to treat archaeology as a subject. It's more important to note that there are divergences between the classification codes within a system.

Nyckelord: Arkeologi, DDC, Klassifikation, Klassifikationssystem, SAB, UDC, UDK

Innehållsförteckning

1. Introduktion	3
1.1 Inledning	3
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.3 Bakgrundsmaterial	4
1.4 Litteraturgenomgång	4
1.5 Metod och avgränsningar	5
1.5.1 Praktiskt tillvägagångssätt	6
2. Arkeologi som vetenskap	7
2.1 Vad är arkeologi?	7
2.2 Universitetsämnet	7
2.3 Arkeologisk forskning	8
2.4 Kronologi och datering	8
2.4.1 Stenåldern	9
2.4.2 Bronsåldern	9
2.4.3 Järnåldern	10
2.5 Svensk arkeologihistoria under 1900-talet	10
3. Klassifikationssystemens uppbyggnad	14
3.1 Klassifikationsteori	14
3.2 SAB	15
3.2.1 Avdelning J	16
3.3 UDC	18
3.3.1 Avdelning 9	19
3.4 DDC	21
3.4.1 Avdelning 900	22
3.5 Sammanfattning	24
4. Den empiriska studien	25
4.1 Presentation av de undersökta titlarna	25
4.2 Komparativ analys av det empiriska materialet	41
4.3 Sammanfattning	46
5. Diskussion	47
5.1 Vilka krav ställer ämnesområdet arkeologi på ett klassifikationssystem med avseende på tid, geografiska områden och folkgrupper?	47
5.2 Vilka för- och nackdelar har respektive klassifikationssystem, sett ur ett arkeologiskt perspektiv?	48
5.3 Leder en innehållsanalys av en titel fram till liknande rubriker (feature headings) i de tre olika systemen?	50
5.4 Slutsats	51
6. Sammanfattning	53

7. Käll- och litteraturförteckning	54
8. Ordlista och förkortningar	58
9. Bilagor	60
9.1 Tidsschema stenåldern	60
9.2 Tidsschema bronsåldern	61
9.3 Tidsschema järnåldern	62
9.4 SAB huvudtabell	63
9.5 SAB avd. J Arkeologi	64
9.6 UDC huvudtabell	65
9.7 DDC huvudtabell	66

1. Introduktion

”När det ligger böcker i högar överallt i mitt bibliotek, på golvet, i stolarna osv., beror det på att det är nästan omöjligt att låna hyllor.” Mark Twain

1.1 Inledning

Klassifikation är ett av de centrala ämnena inom Kunskapsorganisation och dessutom ett förträffligt hjälpmedel för att ordna föremål eller information efter förutbestämda principer. I motsats till t.ex. katalogiseringsregler finns det mängder av olika klassifikationssystem som konkurrerar med varandra, vissa generella andra ytterst specifika. Hur ska man kunna veta vilket schema som passar bäst för en specifik dokumentsamling?

Med en bakgrund som kemiingenjör gäller det att vara både noggrann och systematisk annars kan det i värsta fall hända mycket otrevliga saker. Nu tror jag ju inte att t.ex. ett bibliotek skulle explodera bara för att det inte finns någon struktur som dess dokument är ordnade efter, men antagligen skulle den stackars bibliotekarien eller låntagaren explodera av ilska när de inte kunde hitta något av vad de sökte. Det är med andra ord av yttersta vikt att informationsåtervinningen fungerar snabbt och lätt, och hur skall den kunna göra det om inte alla dokument i samlingen är korrekt klassificerade.

Att kombinera klassifikation med arkeologi tedde sig ganska naturligt eftersom jag även har en kandidatexamen från Arkeologiska Institutionen vid Göteborgs Universitet. Och dessutom bygger arkeologi i vis mån också på klassifikation.

1.2 Syfte och frågeställningar

När ett klassifikationssystem konstrueras blir dess utformning till stor del beroende av olika faktorer, t.ex. i vilken tid det utvecklas, vem som utarbetar det och till vem det vänder sig till. Klassifikationssystemen skall vara ett kommunikationsmedel mellan dokumentsamlingen och användaren och underlätta informationsåtervinningen.

Uppsatsen har ett tvådelat syfte. För det första att normativt jämföra hur olika klassifikationssystem (SAB, UDC och DDC) behandlar ämnet arkeologi och för det andra, genom en praktisk undersökning, innehållsanalytiskt studera respektive signums rubriker, s.k. *feature headings*, för de 22 titlarna i provkollektionen. Genom en ingående granskning av både systemen i sig och koderna för de valda titlarna hoppas jag kunna få svar på följande frågor:

- Vilka krav ställer ämnesområdet arkeologi på ett klassifikationssystem med avseende på:
 - tid (t.ex. perioder och specifika årtal)
 - geografiska områden (t.ex. länder, regioner, platser)
 - folkslag/folkgrupper (t.ex. indianer, slaver)
- Vilka för- och nackdelar har respektive klassifikationssystem, sett ur ett arkeologiskt perspektiv?
- Leder en innehållsanalys av en titel fram till liknande rubriker (feature headings) i de tre olika systemen?

1.3 Bakgrundsmaterial

Det finns inte mycket skrivet om just klassifikation och arkeologi. Jag har däremot hittat en del gamla magisteruppsatser från BHS som behandlar olika kombinationer av klassifikation och andra ämnen, t.ex. musik och musikalier, skönlitteratur (bl.a. prosa och sagor och folklöre), religiöst material och Internet. Dessutom finns det en del lite mer allmänna titlar som tar upp t.ex. konvertering från UDK till SAB och ett underlag för revision av UDK i Sverige. Varför jag nämner dessa uppsatser är för att de har givit mig en del tips om hur man kan gå tillväga vid en undersökning av hur ett specifikt ämne behandlas i olika klassifikationssystem.

För att få en bild av hur klassifikationssystemen utvecklats genom tiderna har jag valt att studera de revisioner som gjorts av respektive klassifikationssystem. Dessa förändringar ger en överskådlig bild av vad som ansetts betydelsefullt att ändra på eller utveckla i systemen. Det är också viktigt att komma ihåg att:

- de tre systemen inte utvecklades samtidigt utan under helt skilda perioder (DDC 1876, UDC 1895 och SAB 1921) och i olika länder med olika samhällen och traditioner
- de utkommit med olika antal upplagor (DDC 22, UDC 3 och SAB 7 stycken)
- de inte är konstruerade för samma typer av dokumentsamlingar
- det är efterfrågan på nya koder som styr utvecklingen

och att dessa faktorer är en bidragande orsak till att de olika klassifikationssystemen förändrats i så skiftande grad. Mer om detta går att läsa under respektive klassifikationssystem i kapitel 3.

1.4 Litteraturgenomgång

Jag har i möjligaste mån försökt att använda mig av information som är tillgänglig på Internet. Dels för att det har varit enklast för mig och för att underlätta för läsaren att kontrollera referenserna, dels för att jag ville ha det allra senaste i informationsväg och webbplatserna uppdateras relativt ofta. Det elektroniska materialet är främst hämtat från Online Computer Library Center (OCLC) och UDC Consortium, men också från Historiska Museet och berörda universitet och högskolor. Jag vill också passa på att poängtera att jag inte alltid stödjer de åsikter respektive författare för fram i sina verk, utan det är deras egna ståndpunkter.

Till kapitel 2, "Arkeologi som vetenskap", har jag i första hand valt att använda kurslitteratur från Göteborgs Universitets grund- och fortsättningskurser i arkeologi, samt artiklar ur *Nationalencyklopedin*. För insamlandet av grundläggande bakgrundsinformation är Göran Burenhults *Arkeologi i Norden* en serie med många intressanta artiklar skrivna av ledande svenska arkeologer och forskare. Arkeologisk teori går att läsa om i Matthew Johnsons bok *Archaeological theory: An introduction* från 1999 och i artikeln *Post-processual Archaeology in Sweden 1986-1990*, skriven av Björn Varenius 1995. Artiklar tagna ur *Nationalencyklopedin* räknas som vetenskapliga skrifter och är alla skrivna av ledande yrkesmän och kvinnor inom den arkeologiska forskningen. Litteratur som behandlar svensk arkeologihistoria under 1900-talet har

däremot varit svårare att hitta, och mitt val föll till slut på Stig Welinders nyutkomna bok *Min svenska arkeologihistoria: Ett ekonomiskt och socialt perspektiv på 1900-talet*.

Litteraturen till kapitel 3, "Klassifikationssystemens uppbyggnad", består till största del av scheman av de tre aktuella klassifikationssystemen och relaterade dokument, både tryckta och elektroniska. Jag har använt mig av fem av *Klassifikationssystem för Svenska biblioteks* upplagor, de från 1921, 1943, 1950, 1967 och 1997, och *Register till Klassifikationssystem för svenska bibliotek* som kom ut 1957 och bygger på upplaga fyra. Till ovärderlig hjälp har också Göran Berntssons läromedel *Klassifikation enligt SAB-systemet* från 1997 varit. Hur man klassificerar i UDC kan man läsa om i Miguel Benitos bok *Kunskapsorganisation: en introduktion till katalogisering, klassifikation och indexering* som kom 2001, i *Universal decimal classification: Part 1, Systematic tables* från 1993, samt på Internet, t.ex. UDC Online och UDC Consortium. Uppdateringar och ändringar går att läsa om på bl.a. UDC Consortium eller i tryckt version, som då heter *Extensions and corrections to the UDC*. Hjälp med dechiffringen av koderna i UDC kan man också få via en nätversion som tillhandahålls av BHS och underhålls av Miguel Benito. Mycket av den information jag använt för att studera DDC är hämtat från Internet, t.ex. från Online Computer Library Center (OCLC), men jag har också haft stor nytta av John Phillip Comaromis "klassiker" *The eighteen editions of the Dewey decimal classification* som kom redan 1976 och den senaste versionen av *Dewey decimal classification and relative index*, utgiven hösten 2003. Dessutom innehåller även Miguel Benitos bok *Kunskapsorganisation* ett kapitel om DDC.

1.5 Metod och avgränsningar

Till denna undersökning har jag valt att använda en komparativ metod, eftersom den tycks vara den bästa att använda när man antar att det finns likheter och skillnader som är viktiga att studera för att få en förståelse för ett problem (Denk 2002, s. 7). Av de tre olika typer av komparativa metoder som Thomas Denk presenterar i sin bok *Komparativ metod – förståelse genom jämförelse* kommer jag att utgå ifrån den första, *beskrivande studier*. Eftersom boken i första hand är skriven som en lärobok i statsvetenskap har jag fått tolka om en del uttryck så att de skall passa mina syften. Det talas t.ex. ofta om studier av olika länder, vilket jag i min tur omtolkat till studier av olika klassifikationssystem.

De klassifikationssystem som uppsatsen kommer att beröra är de senaste upplagorna av SAB (*Klassifikationssystem för Svenska bibliotek, uppl. 7*), UDC (*Universal Decimal Classification, ed. 3*) och DDC (*Dewey Decimal Classification, ed. 22*).

Onlinekatalogerna jag valt får representera var sitt klassifikationssystem: LIBRIS för att söka SAB-koder, BIBSYS för UDC-koder och i Library of Congress Online Catalogs finns DDC-koder.

Urvalet av arkeologisk litteratur till den empiriska studien gjordes endast med tanke på att titlarna skulle finnas i alla tre onlinekatalogerna. Från början innehöll den empiriska studien ca. 30 titlar, men av olika anledningar föll några bort och kvar blev 22 stycken.

1.5.1 Praktiskt tillvägagångssätt

Uppsatsens frågeställningar kommer att besvaras med hjälp av en teoretisk och en praktisk, experimentell del. Under den teoretiska delen kommer jag, genom studier och analys av relevant litteratur, att utöka och komplettera mina befintliga kunskaper inom klassifikationsteori och om de berörda klassifikationssystemen. Den experimentella delen består i att, utifrån de rubriker (s.k. feature headings) som klassifikationskoderna genererar, studera och jämföra dessa ur ett innehållsanalytiskt perspektiv. Till min hjälp har jag, som tidigare nämnts, valt att använda onlinekatalogerna LIBRIS, BIBSYS och Library of Congress Online Catalogs.

De två förstnämnda katalogerna, LIBRIS och BIBSYS, är vad man brukar kalla samkataloger, vilket innebär att de innehåller uppgifter från flera olika bibliotek. När en ny titel registreras i en katalog av denna typ kommer det signum som tilldelats vid klassificeringen att bli en sorts allmän kod. Hädanefter kan efterföljande bibliotek, som vill klassa samma titel, välja att antingen klassificera efter den allmänna koden eller göra en egen klassning. Jag vill härmed belysa att det är denna allmänna kod jag använt mig av i min empiriska studie.

Från början var det tänkt att det empiriska materialet skulle hämtas direkt från ett bibliotek och i anslutning till detta skulle jag själv klassificera materialet. Därefter skulle mina koder jämföras med de från en katalog, t.ex. LIBRIS. Så småningom insåg jag vilka svårigheter det skulle innebära och i slutändan skulle studien endast visa hur bra (eller dålig) jag själv var på att klassificera. Förslaget att avgränsa studien till att använda redan befintliga klassifikationskoder från olika kataloger, analysera och jämföra dem sinsemellan och sedan kommentera dem kom upp på mitt etappseminarium den 17 mars 2004. Jag tyckte idén var mycket bättre än min ursprungliga plan och värd att undersöka lite närmare.

Ur de ovan nämnda onlinekatalogerna har jag hämtat klassifikationskoder i SAB, UDC respektive DDC och jämfört dessa, innehållsanalytiskt sett, med varandra. För att kunna bedöma innehållsanalysens relevans har jag studerat de sammandrag av titlarna som tillhandahålls av respektive förlag och Internetbokhandeln amazon.com. För att på ett tydligt sätt kunna belysa likheter och skillnader i innehållsanalysen har jag valt att redovisa den empiriska undersökningen i tabellform. I anslutning till detta vill jag också poängtera att all klassificering i hög grad präglas av subjektivitet, varför tolkningsfrågan är en av orsakerna till att koderna i de olika systemen avviker från varandra. När jag tolkat klassifikationskoderna från respektive onlinekatalog har jag utgått ifrån följande hjälpmedel:

- *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (1997)
- *Svenska Ämnesord, elektronisk utgåva* (2004)
- *Extensions and corrections to the UDC, Vol. 16* (1994)
- *Universal decimal classification: Part 1, Systematic tables* (1993)
- *Universella Decimalklassifikationen, elektronisk utgåva* (2003)
- *Dewey decimal classification and relative index, ed. 22* (2003).

Här bör också tilläggas att både onlinekatalogen BIBSYS och *Universal decimal classification: Part 1, Systematic tables* (1993) använder den äldre metoden att klassificera geografi och historia, se vidare kapitel 3.3.1 Avdelning 9.

2. Arkeologi som vetenskap

Det var bättre förr brukar man ju säga. Men var det verkligen det? Det är en av alla de frågor vi kan få svar på med hjälp av arkeologi. Men vad är arkeologi egentligen? Följande kapitel innehåller en introduktion till arkeologi som vetenskap.

2.1 Vad är arkeologi?

Ordet arkeologi kommer av grekiskans *archaiologia* som betyder fornkunskap och det är en vetenskap om de äldsta tidsperioderna av historien, den s.k. förhistorien. Den förhistoriska tiden skiljer sig från den historiska genom att den saknar skriftliga källor. Detta är dock en sanning med modifikation. I Skandinavien är gränsen satt till skiftet mellan vikingatid och medeltid (ca. 1050 e.Kr.), men som vi alla vet fanns bl.a. runstenar långt innan dess (Gräslund 2004a). Var gränsen mellan förhistoria och historia dras är också beroende på var i världen man befinner sig, i t.ex. Egypten går den vid 3000 f.Kr. (Förhistoria 1999).

Arkeologi är att beskriva och tolka mänsklig kultur utifrån dess materiella lämningar. Genom att se på hur de fysiska lämningarna ser ut försöker arkeologerna bilda sig en uppfattning om samhällets sociala uppbyggnad och dess ideologi. I kultur miljövårdens vardag innebär arkeologi också att se till att de fornlämningar vi fortfarande har kvar skyddas och vårdas och att den kunskap vi har om forntiden förmedlas till andra människor (Riksantikvarieämbetet 2004).

2.2 Universitetsämnet

Arkeologi som universitetsämne har funnits i snart 100 år, där universiteten i Uppsala och Lund var bland de första och Höskolan på Gotland en av de senaste.

Ursprungligen kallades ämnet "*nordisk och jämförande fornkunskap*" och senare "*arkeologi, särskilt nordeuropeisk*". Det nuvarande ämnet "*antikens kultur och samhällsliv*", där man studerar de antika Medelhavskulturerna, hette tidigare "*klassisk fornkunskap och antikens historia*" (Gräslund 2004a).

Idag (våren 2004) kan man läsa arkeologi på 10 universitet och högskolor runt om i Sverige, från Lund i söder till Umeå i norr. De aktuella orterna är: Lund (<http://www.lu.se>), Kalmar (<http://www.hik.se>), Gotland (<http://www.hgo.se>), Göteborg (<http://www.gu.se>), Örebro (<http://www.oru.se>), Södertörn (<http://www.sh.se>), Stockholm (<http://www.su.se>), Uppsala (<http://www.uu.se>), Härnösand (<http://www.mh.se>) och Umeå (<http://www.umu.se>). Vid en undersökning av respektive läroverks kursplaner för grundkursen i arkeologi framkom att majoriteten namngett kursen till kort och gott arkeologi, medan tre valt andra namn, vilka är:

▪ Göteborgs Universitet	Arkeologi, särskild nordeuropeisk
▪ Mitthögskolan	Arkeologi, historisk arkeologi
▪ Umeå Universitet	Arkeologi, människa och samhälle

Som enda lärosäte i Sverige kan Uppsala erbjuda studier i assyriologi och egyptologi, Lund är ensam om sina kurser i medeltidsarkeologi och arkeosteologi/historisk osteologi kan endast studeras i Lund eller på Gotland. Södertörns Högskola har en introduktionskurs till marinarkeologi.

2.3 Arkeologisk forskning

Några av arkeologins fördelar är att källmaterialet inte är knutet till något språk och att metoderna som används är universella, vilket betyder att det kan bearbetas och tolkas av alla forskare oavsett språklig bakgrund. Det arkeologiska källmaterialet består i stor mängd av spår efter mänsklig verksamhet, t.ex. artefakter, fornlämningar, restprodukter från tillverkning och organiskt avfall. På grund av det rika och varierande materialet är det nästan en omöjlighet att behärska hela spektrat, därför är det vanligt att forskare specialiserar sig på en viss tidsperiod, kultur, föremålstyp eller metod. Några av de termer som vanligen används inom ämnet är bl.a. *klassisk arkeologi*, *historisk arkeologi*, *medeltidsarkeologi*, *industriarkeologi* eller *marinarkeologi* (Gräslund 2004a).

Arkeologin arbetar ofta över gränserna och är således ett av de största tvärvetenskapliga ämnena i vår tid med samarbete inom bl.a. historia, ortnamnsforskning, antropologi, kulturgeografi, geologi, paleobotanik, osteologi, fysik och kemi (Gräslund 2004a; Welinder 2003a, s. 116ff).

Till skillnad från de flesta andra kulturvetenskaper innebär arkeologi en resa bortom tid och rum i många fall, även om vi här i Norden saknar några större spår av bosättning före den senaste istiden. Sveriges arkeologi överblickar endast de senaste 13000 åren, medan tidsskalan dras ut olika långt i olika delar av världen, t.ex. Nya världen och Australien ca 40000 år, Europa 1-1,5 miljoner år, Asien 2–3 miljoner år och Afrika minst 4 miljoner år (Gräslund 2004a).

2.4 Kronologi och datering

Eftersom den förhistoriska arkeologin saknar en given tidsindelning måste den själv skapa sin kronologi. Redan under 1800-talet ägnade man mycket arbete åt detta och man konstruerade ett system för en s.k. *relativ* och *absolut* tidsindelning av Nordens metallåldrar. En *absolut datering* är uttryckt i årtal, medan den *relativa dateringen* anger att något är äldre än, yngre än eller samtida med något. Några av de metoder som används vid absolut datering är t.ex. *dendrokronologi*, *pollenanalys*, *termoluminiscens* och *¹⁴C-metoden*, respektive vid relativ datering är t.ex. *stratigrafi*, *fyndseriation* och *historiska dateringar* (Burenhult 1999, s. 48; Gräslund 2004a; Öjner 1997, s. 127).

En period i den arkeologiska tidsskalan definieras vanligen genom ett specifikt material. Treperiodsystemet betecknar indelningen av människans förhistoria i de successiva tidsepokerna stenålder, bronsålder och järnålder. Systemet utvecklades av den danske arkeologen Christian Jürgensen Thomsen (1788-1865) inför en utställning på nationalmuseum i Köpenhamn år 1818 och presenterades 1836 i skriften *Ledetraad til Nordisk Oldkyndighed* (Burenhult 1999, s. 24; Gräslund 2004b). Systemet är i första hand tänkt att användas för att indela Europas utveckling och passar således inte

speciellt bra för att beskriva det gamla Egypten, Mesopotamien, Babylonien m.fl. (Gräslund 2004b).

2.4.1 Stenåldern

Den äldsta och överlägset största delen av människans förhistoria kallas stenåldern (se bilaga 9.1). Den brukar delas in i följande tre kronologiska perioder (Larsson 2004c):

- *paleolitikum* (äldre stenålder eller jägarstenålder) omfattar perioden från att de första stenredskapen tillverkades för ungefär 2,5 miljoner år sedan fram till slutet av den senaste istiden för ca 11000-10000 år sedan. Finndelas ofta i stadierna tidig-, mellan- och senpaleolitikum (Burenhult 1999; Larsson 2004b).
- *mesolitikum* (mellanstenålder) kallas den tidsperiod som varade mellan den senaste ismältningen fram till jordbrukets införande. I södra Skandinavien omfattar perioden ca 8200-4000 f.Kr. (Burenhult 1999; Larsson 2004a).
- *neolitikum* (yngre stenålder eller bondestenålder) är den tidsålder då jordbruket infördes och utvecklades runtom i världen. Det finns ingen generell datering av neolitikum, utan den skiftar utefter lokala förhållanden (Burenhult 1999; Malmer 2004). I södra Skandinavien delas denna period in i ytterligare tre delar: tidigneolitikum (4200-3300 f. Kr.), mellan-neolitikum (3300-2300 f.Kr.) och senneolitikum (2300-1800 f.Kr.) (Neolitikum 1999).

Under en period i slutet av stenåldern började man använda koppar i skilda delar av världen och naturligtvis finns det ett samlingsnamn även på denna period, den s.k. *kopparstenåldern* (Burenhult 1999; Larsson 2004c).

2.4.2 Bronsåldern

Bronsåldern (se bilaga 9.2) är den förhistoriska tidsperiod då det viktigaste råmaterialet för redskap och vapen var brons, men även flinta och annat stenmaterial samt guld förekommer (Baudou 2004a). Den nordiska bronsåldern är indelad i en äldre (1800-1100 f.Kr.) och en yngre (1100-500 f.Kr.) bronsålder (Bronsålder 1999). Oscar Montelius utvecklade 1885 en ännu mer detaljerad indelning, nu i sex perioder, som i princip fortfarande används i bl.a. Norden, Polen och Nordtyskland.

- Period I 1800-1500 f.Kr.
- Period II 1500-1300 f.Kr.
- Period III 1300-1100 f.Kr.
- Period IV 1100-900 f.Kr.
- Period V 900-600 f.Kr.
- Period VI 600-500 f.Kr.

Mellaneuropas bronsålder använder ett kronologiskt system utvecklat i början av 1900-talet av Paul Reinecke. Ur detta system har det även hämtats en del termer för att beteckna betydande mellaneuropeiska kulturgrupper, t.ex. urnefältskulturen och Hallstattkulturen. Termen "bronsålder" används även i övriga delar av Europa, i Främre Orienten och i den asiatiska delen av Sovjetunionen (Baudou 2004a; Burenhult 1999, 2000; Montelius periodindelning 1999).

- Östra Medelhavsområdet, ca. 3000-1100 f.Kr.
- Östeuropa, ca. 2500-800 f.Kr.
- Norr om Alperna, ca. 2300-700 f.Kr.
- Norden (utom Nordskandinavien), ca. 1800-500 f.Kr.

2.4.3 Järnåldern

Den sista perioden i C.J. Thomsens treperiodsystem kallas järnåldern (se bilaga 9.3), eftersom det var då järn utvanns, bearbetades och användes till vapen och redskap. Järnåldern är också den sista förhistoriska tidsperioden innan den historiska tiden inträder i och med medeltiden. Benämningen används inte bara inom europeisk förhistoria, utan även i Afrika och Asien, och även här varierar periodens början och längd i olika delar av världen (Burenhult 2000; Stjernquist 2004b).

- Mindre Asien, Främre Orienten och Egypten, ca. 1400-1200 f.Kr.
- Grekland, ca. 1100 f.Kr.
- Södra Indien, ca. 1100-1000 f.Kr.
- Italien, ca. 1000 f.Kr.
- Centraleuropa, ca. 700 f.Kr.
- Kina, 500-talet f.Kr.
- Norden, ca. 500 f.Kr.
- Västafrika, 300-talet f.Kr.
- Japan, ca. 300 f.Kr.

Någon skarp gräns mellan brons- och järnåldern förekommer sällan varför dessa tidsangivelser är en aning flytande. I och med Romarrikets expansion i medelhavsområdet och i Västeuropa slutar termen bronsålder successivt att användas. Västromerska rikets fall, under 400-talet e.Kr., markerar järnålderns slut på kontinenten. Det ersattes då av olika germanriken, som delvis finns beskrivna i historiska källor, därav används termen "tidig medeltid" för denna period på kontinenten och i Västeuropa (Stjernquist 2004b).

Även här delade Paul Reinecke och Oscar Montelius in de olika centraleuropeiska respektive nordiska järnålderskulturerna i kronologiska system (Stjernquist 2004b). Den nordiska järnåldern delas in i fem perioder (Öjner 1997):

- Förromersk järnålder, 500 f.Kr.-Kr.f.
- Romersk järnålder, Kr.f.-400e.Kr.
- Folkvandringstid, 400-550 e.Kr.
- Vendeltid, 550-800 e.Kr.
- Vikingatid, 800-1050 e.Kr.

2.5 Svensk arkeologihistoria under 1900-talet

Eftersom det av utrymmesskäl och p.g.a. uppsatsens inriktning inte är möjligt att lämna en fullständig redogörelse för den svenska arkeologihistoriens utveckling under 1900-talet görs här ett kort sammandrag för att ändå ge en överblick av det mest väsentliga.

Stig Welinder (2003a, s. 52) har gjort ett försök till att dela in den moderna svenska arkeologins utvecklingsfaser i följande fyra delar:

1870-1930	Det bestående samhällets arkeologi
1930-1970	Folkhemmets arkeologi
1970-1990	Den sociala ingenjörskonstens arkeologi
1990-	IT-samhällets arkeologi

Den svenska arkeologin dominerades under 1800-talets slut fortfarande av en kronologisk indelning. En tidsaxel indelad i namngivna perioder och underperioder användes flitigt för att noga klassificera och katalogisera fynden, som sedan delades in i typologiska hierarkier, och som gav upphov till de olika kulturernas framväxt (Gräslund 2004b; Welinder 2003a, s. 58).

Under 1930-talet tog arkeologin ett steg från att vara en liten vetenskap med få utövare till att bli en statlig verksamhet med politisk styrning. Men redan 1786, då Kungliga Historie och Vitterhets Akademien grundades, var landets kulturminnen en statlig angelägenhet (Vitterhetsakademien 2004). Fornminneslagen, som antogs av riksdagen, utkom flera gånger under 1800-talet, närmare bestämt 1828, 1867 och 1886.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) såg dagens ljus första gången 1938, och hade redan då ett nära samarbete med olika stiftelser och föreningar runt om i landet. RAÄ stod också för beslutsfattandet rörande landets fornlämningar och alla fornfynd skulle tillfalla Statens historiska museum, som dock kunde lämna ut fynden till respektive länsmuseum (Riksantikvarieämbetet 2004; Welinder 2003a, s. 73f). Här kan också vara på sin plats att nämna Vitterhetsakademiens bibliotek, som ingår i RAÄ, och som är ett offentligt vetenskapligt specialbibliotek inom arkeologi, medeltidens konst- och byggnadshistoria, numismatik, samt kulturmiljövård (Riksantikvarieämbetet 2004).

Under denna tid började arkeologerna också intressera sig mer för fornlämningarna i sig, t ex spår av forntida bebyggelse. Universitetens intresseområde under tidigt 1900-tal bestod främst i att behandla de individuella fornfynden och inte, i någon större utsträckning, dess kontext. Landskapens bebyggelsehistoria blev ett populärt avhandlingsämne och det skrevs flera handböcker om den egna socknens eller häradens fornlämningar. Folkhemsnationalismen avspeglades således även inom arkeologin (Welinder 2003a, s. 75).

Runt sekelskiftet fanns det starka band mellan arkeologin och nationalismen och det var vanligt att olika symboler hämtades ur arkeologin, främst då från vikingatiden (Historiska Museet 2003; Welinder 2003a, s. 85). Både tiden före första världskriget och under mellankrigstiden var svensk arkeologi präglad av det tyska samhället och använde samma terminologi som fanns i den tyska arkeologin (Welinder 2003a, s. 87). Tidigare hade arkeologerna mer eller mindre arbetat med alla de olika moment som ingick i den arkeologiska vetenskapen, men från och med 1920- och 1930-talet blev arkeologin alltmer specialiserad (Welinder 2003a, s. 84f).

Under 1960-talet övergick arkeologin från att vara spekulativ till att bli mer preciserande, arkeologin skulle baseras på fakta inte antaganden. Man ansåg att det fanns en koppling mellan förhistoriska lämningar och mänskligt beteende och för att förstå denna koppling studerade man bl.a. levande kulturer i Afrika och Australien, s.k.

etnoarkeologi, och man testade olika hypoteser inom t.ex. teknologi och odling, s.k. *experimentell arkeologi*. En ny arkeologisk forskningsriktning var född, *New Archaeology* (Johnson 1999; New Archaeology 2004; Welinder 2003a, s. 109f).

På 1960- och 1970-talen ökade efterfrågan på bl.a. bostäder enormt, vilket ledde till en rasering av fornlämningar där nya bostadsområden, industrier och vägar skulle byggas. Den statliga uppdragsverksamheten (UV) inom RAÄ växte fram ut denna efterfrågan som en administrativ enhet för de utgrävningar som markexploatörerna bekostade för hotade fornlämningar (Riksantikvarieämbetet 2004). Höga krav ställdes på att, snabbt och billigt, gräva bort fornlämningarna och arkeologin blev på så sätt en löpandeband verksamhet (Welinder 2003a, s. 94f).

Den postprocessuella arkeologin, som efterträdde *New Archaeology*, ansåg att människor handlade utefter givna, dock föränderliga, normer och traditioner och tillsammans bildade dåtidens samhällen. Under den postprocessuella eran på 1990-talet fanns flera olika inriktningar inom arkeologin, bl.a. *kontextuell arkeologi*. Avsikten var där att tolka föremålen utifrån det sammanhang de befann sig i då de påträffades, alltså en form av relation mellan fyndplatsen och tillverkaren/användaren. Det dröjde dock inte länge förrän man insåg att arkeologin också var en del av en kontext och påverkades således av samtidens samhälle och politik. Arkeologerna själva blev alltså ansvariga för sina tolkningar och de politiska och etiska värderingar de inkluderat i tolkningarna (Johnson 1999; Varenius 1995; Welinder 2003a, s. 137ff). Det miljö-tänkande som introducerades under 1980-talet skapade en rad nya begrepp inom arkeologin, t.ex. ersattes "kulturminne" med "kulturmiljö", där relationen mellan kulturminnen betonades (Riksantikvarieämbetet 2004; Welinder 2003a, s. 98).

Arkeologin har, från och med senare delen av 1980-talet, blivit alltmer feministisk och målet var från början att göra det arkeologiska arbetsfältet mer jämlikt ur könsaspekt. Det nuvarande målet är ungefär detsamma, men det arbetas också flitigt med att ge en bild av den förhistoriska kvinnan och hennes olika genus (Welinder 2003a, s. 125). Genusarkeologin har hittills främst behandlat kvinnan, men sedan en tid tillbaka finns även en s.k. "mansarkeologi" där en av de främsta förespråkarna är Stig Welinder, professor i arkeologi vid Mitthögskolan (Welinder 1999, 2003b).

1900-talets utveckling inom både teknik och naturvetenskap har bidragit till att även arkeologins utveckling gått framåt. Tvärvetenskapliga samarbeten, främst med biologer, geologer, statistiker och datatekniker, har lett fram till avancerade metoder för t.ex. datering och bestämning av växt- och djurliv från stenåldern, analys av strandlinjer, pollen- och osteologiska analyser (Gräslund 2004a). Dessa resultat kan sedan användas för att tolka bl.a. jordmånsförändringar (t.ex. resursförbrukning) och befolkningsförändringar. Biokemin har gett arkeologin möjlighet att t.ex. analysera DNA ur människoskelett (Welinder 2003a, s. 116ff).

I och med IT-samhällets framväxt under 1990-talet har, på både gott och ont, en värld utan gränser skapats där i princip inget längre är omöjligt. För arkeologins del innebär detta bl.a. datorer som t.ex. kan lagra bilder och katalogposter i databaser eller som kan konstruera animerade 3D modeller av fyndplatser med hjälp av s.k. GIS, geografiska informationssystem (Riksantikvarieämbetet 2004; Welinder 2003a, s. 143).

Universitetens institutioner, museer, antikvariska myndigheter m.fl. har ofta egna webbsidor där informationen har en begränsad livslängd, antingen de förändras eller försvinner. Welinder menar att arkeologin i IT-samhället är lika föränderlig som informationen på Internet. Man skulle alltså som Welinder (2003a, s. 145) kunna säga att dagens arkeologi är det som finns på Internet i detta ögonblick och det som finns där idag är borta imorgon.

3. Klassifikationssystemens uppbyggnad

Klassifikationssystem kan i tryckt form förefalla både statiska och oföränderliga, men speglar i själva verket vår omvärld ganska väl. Världen omkring oss ändras hela tiden och detta medför att även klassifikationssystemen måste göra detsamma (Berntsson 1997, s. 3; Hansson 1999, s. 11).

Efter det inledande avsnittet klassifikationsteori, som jag utgått ifrån för att kunna bilda mig en uppfattning om de skillnader i konstruktion och struktur som finns hos de valda klassifikationssystemen, följer en genomgång av respektive systems specifika uppbyggnad. Först ges en mer generellt inriktad beskrivning av systemens helhet. Därefter får varje avdelning som specifikt representerar ämnet arkeologi en utförlig redogörelse med utgångspunkt i frågeställningen: Vilka krav ställer ämnesområdet arkeologi på ett klassifikationssystem med avseende på tid, geografiska områden och folkslag/folkgrupper.

3.1 Klassifikationsteori

Det finns två typer av klassifikationssystem, specialsystem och universalsystem. Specialsystemen behandlar ett avgränsat ämnesområde, t.ex. arkeologi, medan ett universalsystem skall kunna klassificera ”allt mänskligt vetande”, alltså varje tänkbart ämne. Det skall dock tilläggas att ett universalsystem inte kan klassificera ett ämne lika utförligt som ett specialsystem. I omfattande samlingar inom ett visst ämne kan ett universalsystem vara alltför grovt indelat, vilket kan medföra att vissa avdelningar i samlingen blir orimligt stora (Berntsson 1997, s. 8).

Klassifikationssystem kan vara antingen enumerativa, facetterade eller en blandning av båda. Ett facetterat klassifikationssystem är uppbyggt av facetter (olika aspekter av ett ämne) som inte alltid är uppräknade i systemet. Vid en kombination av dessa facetter bildas så ett signum. Ett enumerativt klassifikationssystem är ett system där varje ämne har sin bestämda plats, detta innebär att både enkla och sammansatta ämnen finns representerade i systemet (Berntsson 1997, s. 10).

Förhållandet mellan notation och signum är den att kort notation tenderar att generera långa signum och tvärt om. Förekomsten av långa signum anses dessutom vara en svaghet i ett klassifikationssystem och när man bedömer kvaliteten på ett system tittar man bland annat på detta (Berntsson 1997, s. 10). Fördelen med SAB-systemet är att det är uppbyggt med 25 bokstäver i motsats till både UDC och DDC som använder siffrorna 0 till 9. Om man delar in huvudavdelningarna i flera klasser finns möjligheten att skapa korta, men mycket specifika koder om olika ämnen. Långa signum, som blir fallet med UDC och DDC, försvårar för både bibliotek och låntagare (Benito 2001, s. 227).

Vid all klassifikation är det viktigast att få fram dokumentets ämne. På vilket sätt det presenteras, vilken fysisk form det har eller på vilket språk det är skrivet har ingenting att göra med dokumentets ämne. Hur fastställs då ett dokumentets ämne? Det går givetvis inte att läsa hela dokumentet utan man tar titeln som utgångspunkt. Den bör kunna ge en ganska bra bild av vad dokumentet handlar om. Om detta inte räcker finns ett antal

andra hjälpmedel man kan ta till, t.ex. texten på bakre omslaget, inledningen, förordet eller innehållsförteckningen (Berntsson 1997, s. 10f; OCLC 2003b, s. 5f).

Klassifikationen bör också ske med en praktisk utgångspunkt, alltså bör man tänka på vem som har störst användning av dokumentet; vem den vänder sig till och var den passar bäst i samlingen och för låntagaren (Berntsson 1997, s. 11). Detta kan resultera i att dokument som behandlar samma ämne klassificeras under olika signum, vilket i sin tur kan medföra att dokumenten återfinns på skilda platser i biblioteket.

3.2 SAB

SAB-systemet är ett universalsystem som i första hand är konstruerat för att fungera i svenska bibliotek, t.ex. folkbibliotek, förvaltningsbibliotek och allmänna vetenskapliga bibliotek. Således står Sverige och det svenska i fokus (Berntsson 1997, s. 2; Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 10).

SAB-systemet utkom första gången 1921 och nya upplagor av systemet gavs ut 1943 och 1950. När den fjärde upplagan publicerades 1956, gjordes en omfattande utbyggnad och systemet moderniserades. Med detta ville man få ett enhetligt nationellt klassifikationssystem som var väl lämpat för svenska allmänbibliotek, men även för bibliografier och bokkataloger. Vid denna tid började även universitetsbiblioteken att använda SAB-systemet.

Upplaga fem publicerades 1963 och i den aktualiserades terminologin och några mindre ändringar gjordes. Under de nio nästkommande åren trycktes upplagan om två gånger, då det bland annat skapats nya underavdelningar. SAB-systemets vara eller inte vara sattes på sin spets hösten 1980 då DFI (Styrelsen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning) tillsatte en utredning. Resultatet blev en omfattande revision, den sjätte upplagan, som kom 1984 (Berntsson 1997, s. 3; Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 7).

SAB-systemet genomgår ständiga uppdateringar och ändringar för att, så att säga "hänga med" i utvecklingen. Alla beslut publiceras i *KKS-meddelanden*, en publikation som utkommer fyra gånger per år. Man kan även hitta dessa uppdateringar på Internet, via länken http://www.kb.se/Bus/SAB/sabkorr_index.htm. Med tiden blir antalet ändringar ständigt större, vilket medför att systemet blir alltmer svårhanterligt. En ny, tryckt upplaga av systemet skall ges ut ungefär vart tionde år (Berntsson 1997, s. 3).

Systemet består av 25 huvudavdelningar (se bilaga 9.4) och de flesta av dessa är uppdelade i underavdelningar, som i sin tur kan vara vidareuppdelade. Varje signum kan dessutom delas in ytterligare med hjälp av tilläggsbeteckningar, de allmänna och de särskilda. De allmänna tilläggen kan i princip användas överallt i systemet och behandlar t.ex. geografi, kronologi och språk. Särskilda tillägg används inom vissa avdelningar för att beteckna en speciell indelning eller aspekt. Dessa tillägg består av en punkt och en nolla följt av en eller flera siffror. De får endast användas i den avdelning där de finns förtecknade (Benito 2001, s. 228ff; Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 9).

SAB-systemet får en hierarkisk indelning när man ytterligare finindelar ett ämnesområde. Detta sker genom att ännu en bokstav läggs till huvudavdelningen. Avdelningar på samma nivå i hierarkin kallas koordinerade avdelningar (Benito 2001, s. 228; Berntsson 1997, s. 10).

A	Bok och biblioteksväsen
Ab	Biblioteksväsen
Abd	Bokbestånd
Abdc	Klassifikation

Eftersom ett dokument ofta behandlar fler än ett ämne är det viktigt att man, innan titeln klassificeras, avgör vilket som är det dominerande ämnet. Detta ämne kommer att bli huvudklassning. Om ämnet behöver klargöras ytterligare kan titeln ”dubbelklassas”. Denna klassning innebär t.ex. ännu en sökmöjlighet i katalogen. Ett dokument får heller aldrig ha fler än tre klassifikationssignum, en huvudklassning och två dubbelklassningar (Berntsson 1997, s. 12).

3.2.1 Avdelning J

I de tre första upplagorna av *Klassifikationssystem för Svenska bibliotek*, publicerade 1921, 1943 och 1950, har inga förändringar skett i avdelning J (se bilaga 9.5). Avdelningen är uppdelad i fem större underavdelningar (Arkeologi: allmänt, Europeisk, Asiatisk, Afrikansk och Amerikansk) och tre av dessa innehåller ytterligare indelningar (Europeisk, Asiatisk och Afrikansk). Det tycks dock vara så att det endast är notationen Jaba (Sverige) som går att vidareindela med hjälp av avdelning N (geografi) och det saknas således en mängd länder där arkeologi tydligen inte ens existerade vid denna tidpunkt. Det står i och för sig i inledningen till första upplagan att systemet inte har för avsikt att vara uttömmande och att det ”ej visat sig lämpligt” att vidareindela avdelningen arkeologi. Däremot finns det en särskild notation för *biblisk arkeologi*, nämligen Cce. Termen *medeltidsarkeologi* (inkl. *kristlig arkeologi*) används redan i den första upplagan, men vad är det egentligen för skillnad på biblisk och kristlig arkeologi (Klassifikationssystem för Svenska bibliotek 1921, 1943, 1950).

I och med att den fjärde upplagan kommer ut 1956 börjar SAB-systemet mer eller mindre att likna den version vi är vana vid att arbeta med idag. I första hand har man valt att bygga ut systemet med fler geografiska indelningar och det är även möjligt att från och med nu vidareindela med hjälp av avdelning N (Register till Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1957). I förordet till den fjärde upplagan kan man läsa att den revision och omfattande utbyggnad som nu gjorts, i och med den nya upplagan, var en nödvändighet då systemet varit oförändrat i ca. 35 år och för att skapa ett enhetligt nationellt klassifikationssystem som lämpade sig för alla allmänbibliotek, men knappast för några specialbibliotek (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1967, s. V). En nyhet i upplaga fem var att, i största möjliga mån, alla facksignaturerna kompletterades med signaturer ur DDC (upplaga 15, tryckt 1951) och UDC (svensk förkortad upplaga, utkommen 1946). Anledningen var bl.a. att underlätta klassificering av dokument som redan hade klassats i UDC och/eller DDC och att de båda andra systemen kunde användas för att underlätta senare revisioner av SAB-systemet (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1967, s. VII).

För att ett dokument skall få huvudklassningen J måste den utgrävnings- eller fyndmässiga aspekten vara den väsentligaste eller så måste dokumentet behandla arkeologiskt källmaterial (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 90).

Det finns speciella tidstillägg för avdelning J som kan användas i hela avdelningen (J--Js), men ingen annanstans i systemet. Vid behov kan man dela in ytterligare med hjälp av avdelning K (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 14, 90).

.11	Stenåldern
.111	Paleolitisk tid
.113	Mesolitisk tid
.115	Neolitisk tid
.15	Bronsåldern
.17	Järnåldern
.3	Medeltiden

Avdelningen delas upp geografiskt enligt N (se bilaga 9.5), men utan det streck som används vid det allmänna tillägget för geografi (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 13, 90). Vidare bör tilläggas att landsindelningen sker efter nu gällande geografi (Berntsson 1997, s. 61).

De innehållsliga tilläggen, de s k kolontilläggen, som används i avdelningen är:

:bf	institution, anv. i hela J
:dd	metodlära, anv. end. vid J
:k	historia, hela J (betecknas arkeologihistoria)
:oe	lagstiftning, anv. i hela J

I hjälptabellen (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 13f) kan man läsa att andra kolontillägg än dessa kan användas vid behov. Några exempel är:

:d	teori, filosofi
:pu	databelhandling

Genom z-tillägget kan särskild fyndort betecknas efter geografiskt tillägg och man använder då i första hand den klassiska namnformen. Om ett specifikt fynd är känt under ett speciellt namn kan detta användas (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 90).

De särskilda tilläggsbeteckningarna i avdelning J behandlar speciella arkeologiska aspekter. Dessa är (Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 90):

.01	Kulturformer. Hit t.ex. jägar- och fiskarkulturer, åkerbrukskulturer, stadskulturer. Hit även dessa kulturers sociala och ekonomiska organisation.
.02	Bosättningar, kultplatser, gravskick. Hit även bostäder.
.03	Verktyg, redskap, vapen.
.04	Konstnärliga lämningar. Hit t.ex. grottmålningar, hällristningar.

- .05 Konsthantverk. Hit t.ex. kläder, kärl, personliga prydnadsföremål.
- .06 Stenmonument. Hit t.ex. monoliter, stencirklar, labyrinter.
- .07 Undervattensarkeologi. Hit även båtar och skepp.
- .08 Osteologi (läran om ben).

Dokument som innehållsmässigt tar upp både en särskild tidsperiod och en särskild aspekt bör dubbelklassificeras, då med tidstillägget på huvudsignat.

3.3 UDC

UDC:s framväxt ur DDC började 1895 då Paul Otlet och Henri La Fontaine inledde översättningen av den femte upplagan av DDC till franska. Viktiga förändringar gjordes, bland annat utvidgades systemet med tillägg, och detta gjorde att ett helt nytt system skapades och publicerades mellan åren 1904 till 1907. En radikal förändring kom 1960 då det beslutades att man inte längre skulle följa DDC. I motsats till DDC har UDC alltid varit beroende av frivilliga krafter i olika kommittéer för revidering av de olika avdelningarna i systemet. År 1992 bildades UDC Consortium som bland annat har ansvaret för UDC:s huvudsystem. De har även hand om försäljningen av rättigheterna för utgivningen av systemet i andra länder. År 1993 utkom MRF (Master Reference File), uppbyggt av den medelstora engelska upplagan och innehållande ca 60 000 olika ämnen. Förslag till förändringar publiceras årligen i skriften ”*Extensions and Corrections to the UDC*” och en ny elektronisk MRF distribueras till olika prenumeranter, t.ex. de som översätter systemet till andra språk. Ändringarna går också att hitta på UDC Consortiums webbsida (Benito 2001, s. 129f; UDC Online 2002, avsnitt 13; UDC Consortium 2004a; UDC Consortium 2004b).

Det finns tre typer av upplagor; den fullständiga innehållande ca 220 000 uppslag, den medelstora som har ca 60 000 och den förkortade med mellan 15-20 000 uppslag. Det finns även en avgiftsbelagd Internetversion (<http://www.udc-online.com>) som i princip motsvarar MRF och som BSI (British Standards Institution) ansvarar för (Benito 2001, s. 130f; UDC Online 2002).

I Sverige har det utkommit tre förkortade versioner av UDC; 1946, 1961 och senast 1977. Dessutom finns ett komplement med ändringar och tillägg för 1977-1994. Fram till 1992 var det Tekniska Litteratursällskapets UDK-nämnd som ansvarade för utgivningen av systemet på svenska. Bibliotekshögskolan i Borås har numera övertagit rollen för systemets utveckling i Sverige och institutionen tillhandahåller en gratis, förkortad Internetversion på adressen <http://www.hb.se/bhs/udk/> (Benito 2001, s. 131).

UDC är ett universellt, hierarkiskt decimalsystem som använder de arabiska siffrorna 0-9 (se bilaga 9.6). Vidareindelning sker genom att ytterligare siffror läggs till ett huvudtal, i 10 underavdelningar, och denna procedur kan upprepas flera gånger vid behov. För att underlätta läsningen av notationen sätter man en punkt efter var tredje siffra. Dessutom finns hjälptabeller med aspekter som kan fogas samman med olika huvudtal. På så vis ökar möjligheten till en ännu finare indelning (Benito 2001, s. 131f, s. 147; UDC Online 2002, avsnitt 4).

0	Allmänt. Bibliografi. Biblioteksväsen
02	Biblioteksväsen
025	Biblioteksteknik
025.4	Klassifikation. Indexering
025.45	Decimalsystem

Hjälptabellerna innehåller tilläggstal som kan användas i hela systemet eller inom ett visst ämne. En sammanställning ser ut som följer (Benito 2001, s. 148; UDC Consortium 2004a; UDC Online 2002, avsnitt 16):

Ia	samordning	+
	utsträckning	/
Ib	förhållande	:
	olösbar förbindelse	::

Allmänna tilläggstal:

Ic	språk	=...
Id	form	(0/09)
Ie	plats, ort	(1/9)
If	raser, folkslag, befolkning (=...)	
Ig	tid	"..."
Ih	UDK-främmande notation *	
Ik	egenskaper	-02
	material	-03
	personer	-05

Speciella tilläggstal:

(återfinns i huvudtabellerna på de avdelningar där de gäller)

IIa	-...
IIb	.0...
IIc	'...

Precis som i SAB-systemet kan man använda de allmänna tilläggstalen överallt i hela systemet, medan de speciella endast gäller för bestämda avdelningar. Dessa tilläggstal återfinns bl.a. i huvudtabellen under respektive avdelning (Benito 2001, s. 173).

3.3.1 Avdelning 9

En stor förändring skedde i avdelningen 1994, då det infördes nya regler vad gällde ortsindelningen för historia och geografi (se bilaga 9.6). Tidigare hade dessa ämnen indelats direkt geografiskt, dvs. notationen för land lades till huvudtalet utan parantes. Detta system används ju för övrigt av SAB. Nyheten 1994 var att ortstillägget skulle betraktas som en facett och därför skulle användas på samma sätt i hela systemet, alltså även på avdelningarna historia och geografi (Benito 2001, s. 157ff; Extensions and Corrections to the UDC 1994).

Exempel:	Irlands historia	Innan 1994	941.7
		Efter 1994	94(417)
	Asiens geografi	Innan 1994	915
		Efter 1994	913(5)

De allmänna tilläggstalen för tid (skrivet "...") bör, i största möjliga mån, användas i hela avdelningen, men det är också möjligt att använda det speciella tilläggsstalet .0 (punkt noll) även om detta inte rekommenderas. Dessa tilläggstal är fördefinierade och skiljer sig åt mellan olika underavdelningar (Benito 2001, s. 160ff; Extensions and Corrections to the UDC 1994).

Exempel: Skottlands historia, Gaelisk period, till 1057

Tilläggstal från tabell Ig:	94(411)".../1057"
Tilläggstal från tabell Iib:	94(411).01

I tabellen för de allmänna tilläggstalen för tid finns också en särskild arkeologisk tidsindelning, som i första hand används för att klassificera titlar som på ett övergripande sätt behandlar ett specifikt ämne från en specifik period.

Exempel: Danska kultplatser från stenåldern 903.7(489)"631/634"

Den arkeologiska tidsindelningen från tabell Ig innehåller följande (Benito 2003; Universal decimal classification 1993, s. 71):

"63"	Arkeologisk, förhistorisk och protohistorisk tidsindelning
"631"	Eolitisk tid
"631/634"	Stenåldern
"632"	Paleolitisk tid
"633"	Mesolitisk tid
"634"	Neolitisk tid
"636"	Kopparåldern
"637"	Bronsåldern
"638"	Järnåldern
"639"	Protohistorisk tid. Äldsta skriftliga fynd av okänd ålder
"65"	Historisk tid
"652"	Gamla tiden. Österländska och klassiska antiken
"653"	Medeltiden
"654"	Nya tiden

Det är inte bara de allmänna tilläggstalen för ort (Ie) och tid (Ig) som används i avdelningen, utan även tabellen för egenskaper (Ik), speciellt då indelningen för material -03, och tabellen för folkgrupper (If) är användbara. Dessutom används alla de tre tillgängliga formerna för speciella tillägg, främst i underavdelning 903 (Benito 2001, s. 148; Extensions and Corrections to the UDC 1994).

3.4 DDC

DDC:s första upplaga utkom 1876 under titeln ”*A classification and Subject Index for Cataloguing and Arranging the Books and Pamphlets of a Library*”. Systemet innehöll ett schema med 10 huvudklasser och ett knappt tusental decimala underavdelningar, från 000-999, samt ett ämnesregister med 2500 ingångar (Benito 2001, s. 189). Så sent som förra året (2003) publicerade OCLC (Online Computer Library Center) den senaste versionen av DDC, den 22:a i ordningen, och den finns både i tryckt och elektronisk form. DDC finns även i en förkortad version, lämplig för skolbibliotek och mindre folkbibliotek. Den första förkortade versionen kom ut redan 1894 och den trettonde 1997 (Benito 2001, s. 191; OCLC 2003b, s. 1). Enligt planerna skall version 14 ges ut under 2004. Både den fullständiga och den förkortade versionen finns tillgängliga på Internet, de är dock avgiftsbelagda (OCLC 2003a).

DDC är ett universellt, hierarkiskt system som liksom UDC innehåller 10 huvudklasser (se bilaga 9.7). Dessa återspeglar tydligt den indelning som fanns under 1800-talet. Dessa ämnen är inte längre ”up to date” vilket skapar en viss obalans mellan ämnena. Vid klassificering av nya ämnen skapas notationen med hjälp av nya reviderade upplagor. För att bättre motsvara dagens omvärld sker även en del omplaceringar av ämnen (Benito 2001, s.191; Mitchell 2003). En fullständig lista över ändringar och omplaceringar som skett mellan publiceringen av DDC 21 och DDC 22 finns här: http://www.oclc.org/dewey/versions/DDC22print/Relocations_and_discontinuations.pdf

Även DDC använder sig av arabiska siffror, där siffrorna uppfattas som decimaler. Detta innebär att varje ny siffra som läggs till huvudtalet anger en vidareindelning av ämnet. Alla ämnen skall ha minst tre decimaler, så ifall ett huvudämne bara har en eller två siffror i notationen fyller man ut med extra nollor, t.ex. 200 religion och 220 bibeln. Efter de tre första siffrorna skrivs en punkt, men endast om fler siffror följer, t.ex. 224.94. De tre första siffrorna behöver inte upprepas annat än på varje ny sida, det räcker med att skriva ut punkten följt av siffrorna (Benito 2001, s. 192; OCLC 2003b, s. 2ff). Systemet är således hierarkiskt (OCLC 2003b, s. 4f). Från början var DDC ett enumerativt system, alltså där varje ämne har sin plats i schemat, men har med tiden påverkats av bland annat UDC. Utvecklingen av facetter i DDC ger en oändlig möjlighet till konstruerandet av nya koder, genom tillägg eller kombination av olika notationer (Benito 2001, s. 192).

I DDC finns två typer av tilläggstabeller; dels tabell 1, som kan användas i hela systemet, dels tabellerna 2-6, som används mer selektivt (Benito 2001, s. 193; OCLC 2003b, s. 12f).

T1	Standard eller generella underindelningar
T2	Geografiska områden, historiska perioder, personer
T3	Underindelning av bl.a. de enskilda språkens litteratur
T3A	Underindelning av arbeten av eller om enskild författare
T3B	Underindelning av arbeten av eller om fler än en författare
T3C	Notation som styrs av T3B, 700.4, 791.4, 808-809
T4	Underindelning av de enskilda språken och språkfamiljer
T5	Etniska och nationella folkgrupper
T6	Språk

I DDC 21 fanns även en tabell 7 som innehöll tilläggstal för person, men denna har tagits bort och ersatts av notation -08 i T1. Ett namnbyte har också skett i T5, där ordet "race" har strukits i titeln "Racial, Ethnic, National Groups" (Mitchell 2003).

3.4.1 Avdelning 900

Melvil Dewey konstruerade medvetet sitt klassifikationssystem på ett sådant sätt att det lätt kunde förändras och byggas ut. Till att börja med var detta en lätt uppgift, vilket man kan se på den omfattning av de förändringar som gjordes i de första versionerna, medan de på senare tid blivit allt svårare att genomföra (Comaromi 1976, s. 34).

I första upplagan, som kom redan 1876, ser man tydligt att hela avdelning 900 är väl genomtänkt. Geografi (910) och biografi (920) har inte placerats tillsammans med historia av en slump, utan det beror på att de alla tre har starka band till varandra. Geografin har förändrats genom historien och biografier är historia över människor. Avdelningen forntida historia (930) slutar lite märkligt i och med Västroms fall ca 476 e.Kr. Detta årtal har egentligen ingen större betydelse annat än för de civilisationer som fanns i eller ikring Medelhavsområdet; t ex Rom, Grekland, Egypten; och Babylon, Assyrien eller Indien, där de flesta av dem dessutom redan försvunnit. Däremot fanns det andra civilisationer i andra delar av världen som knappt börjat vid denna tid. Vid en genomgång av avdelning 930 ser man också att keltisk historia fått en egen post (936). Detta anser Comaromi vara överraskande eftersom den, enligt honom, knappast kan räknas till en av de större eller mest kända civilisationerna (Comaromi 1976, s. 82ff).

Världsdelarnas indelning i avdelningarna 940-990 tros ha sin förklaring i att man ansåg att mänskligheten uppkom i den östra hemisfären och att mycket av dess historia fanns där. Europa (940), Asien (950) och Afrika (960) räknas alla till den östra hemisfären och deras inbördes ordning speglar den betydelse de ansågs ha, med principen viktigast först. Av samma orsak kommer Nordamerika (970) före Sydamerika (980), och sist Oceanien och Polarländerna (990). Det finns dessutom några underligheter i dessa avdelningar, bl.a. varför Nya Zeeland saknas helt i avdelning 990 (Comaromi 1976, s. 84ff).

Redan 1882 meddelade Melvil Dewey att en ny, omarbetad upplaga var på gång, men det dröjde tre år innan den publicerades. Då hade omfattande förändringar gjorts (Comaromi 1976, s. 117). Avdelning 910 bytte delvis namn från *Geography and Description* till *Geography and Travels*, och underavdelning 913 bytte inriktning från *Modern Geography* till *Antiquities, Archaeology, of Special Countries*. Detta medförde viss likhet mellan 913-919 och 930-990, allt för att underlätta för minnet (Comaromi 1976, s. 152). Avdelning 930 (förhistoria) förblev i princip oförändrad, förutom en omfattande utvidgning av underavdelningarna Rom och Grekland, och 940 (Europa) utvidgades med avseende på både tidsperioder och geografi. Omfattande förändringar vad gällde geografin skedde i avdelningarna 960 (Afrika) och 970 (Nordamerika), medan endast små ändringar gjordes i 950 (Asien), 980 (Sydamerika) och 990 (Oceanien) (Comaromi 1976, s. 153f). De fyra nästkommande upplagorna av DDC innehöll endast små förändringar i avdelning 900 (Comaromi 1976, s. 225).

I och med upplaga sju (publicerad 1911) gick DDC in i ett nytt århundrade, vilket medförde stora förändringar för avdelning 900, främst med avseende på tidsindelning

(Comaromi 1976, s. 252). I rask takt följde sedan upplagorna åtta (1913), nio (1915), tio (1919) och elva (1922) där endast mindre ändringar gjordes. I upplaga tio tillkom t.ex. en avdelning kallad *The Great War*, alltså för klassifikation av litteratur rörande första världskriget (Comaromi 1976, s. 277).

När tolfte upplagan publicerades 1927 hade flera avdelningar bytt namn, bl.a. *The Great War* hade blivit *World War* (innefattade även en omfattande utvidgning av avdelningen), *Celts* (936) fick den långa och krångliga titeln *Races forming the New European Nations, Barbarians and Hungary* (943.9) bytte namn till *Translethiania: Hungary etc.* Avdelningen för Nordamerika (970) utvidgades bl.a. med några nya stater (Comaromi 1976, s. 320).

Den trettonde upplagan, publicerad 1932, innehöll en ansevärd utökning av avdelningen för första världskriget och Japan (952) fick en detaljerad indelning av både tid och geografi (Comaromi 1976, s. 345). Upplaga fjorton, publicerad 1942, dominerades av utvecklingen inom både forntida och modern kinesisk historia, vilket medförde nödvändiga förändringar i landets tidsindelning. Australien (994) genomgick också en utveckling av både geografi- och tidsindelning (Comaromi 1976, s. 375f).

Den femtonde upplagan av DDC publicerades 1951 och för avdelning 900 innebar det stora förändringar. Bland annat fick *Historical Geography* (911) en ny innebörd: *Human Geography* och inkluderade även *Political Geography* och *Economic or Commercial Geography*. *Antiquities* (913.4-.9) placerades direkt under *History* (900). Avdelningarna 914-919 hade inga geografiska underavdelningar och hade inte heller möjligheten att underindela på samma sätt som *History*. Tidsperioderna i *Ancient History* (930) försvann och t ex *Ancient Chinese History* flyttades från 931 till 951. Dessutom ändrades många geografiska rubriknamn, t ex ändrades *Turkey in Asia* till *Near East* och *Siberia* till *U.S.S.R.'s Asiatic Regions*. Hela avdelning 980 fick geografi- och tidsindelningar medan *Mexico and Central America* (972) endast fick geografiska (Comaromi 1976, s. 401f).

En av nyheterna i upplaga sexton, som publicerades 1958, var att historisk tidsindelning i viss mån ändrats till att gälla epoker istället för regimer (Comaromi 1976, s. 474). Förutom detta hade noterna blivit bättre på hela avdelning 900, avdelning 910 expanderades och 911 blev *Historical Geography*. *Ancient Chinese History* flyttade tillbaka till 931 från 951 och 931 förlorade sin tabell med tidsindelningar. Även i avdelningarna 940-990 gjordes flertalet utökningar av systemet (Comaromi 1976, s. 517). År 1971 trycktes den artonde upplagan av DDC och den omfattade endast små förändringar av avdelning 900, bl.a. hade ett flertal länders tidsperioder utökats (Comaromi 1976, s. 597).

I den senaste upplagan (se bilaga 9.7) från hösten 2003 fanns också en rad förändringar, utvidgningar och tillägg. Bland annat har flera huvudsignum (936 *Europe north and west of Italian Peninsula to ca. 499*, 939.4 *Middle East to 640* och 939.7 *North Africa to ca. 640*) fått nya tilläggsbeteckningar för tidsperioder. Så har även skett med flera signum i gruppen 940-990, där t.ex. 945.85 *Malta* och 951.26 *Macau*, blivit ändrade. Andra signum har fått sina historiska tidsperioder reviderade och expanderade, t.ex. 943 *Central Europe Germany*, 948 *Scandinavia*, 949.12 *Iceland*, 959.6 *Cambodia*, 963.5 *Eritrea*, 985 *Peru* och 987 *Venezuela* (OCLC 2003c).

3.5 Sammanfattning

Kapitel tre har genomgående behandlat allmän klassifikationsteori och de tre valda klassifikationssystemens historia och utveckling fram till idag, samt systemens uppbyggnad och hur avdelningen för arkeologi fungerar.

Det nästa kapitlet presenterar den empiriska studien där en provkollektion bestående av 22 arkeologiska titlar undersökts innehållsanalytiskt och diskuteras i förhållande till varandra och respektive klassifikationssystem.

4. Den empiriska studien

Avsikten med denna uppsats är att undersöka om innehållsanalysen av de 22 valda arkeologiska titlarna leder fram till liknande rubriker (feature headings) i de olika systemen. Förutsättningen är således att hitta samma titel i de tre onlinekatalogerna; LIBRIS (SAB), BIBS YS (UDC) och Library of Congress Online Catalogs (DDC). Koderna dechiffreras med hjälp av *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (förkortad SAB 1997), *Universal decimal classification* (förkortad UDC 1993), *Extensions and corrections to the UDC* (förkortad E&C 1994), *Universella Decimalklassifikationen, elektronisk utgåva från BHS* (förkortad UDK) och *Dewey decimal classification and relative index* (förkortad DDC 22). Ibland har också *Svenska Ämnesord* (förkortad SAO) på Internet konsulterats.

4.1 Presentation av de undersökta titlarna

För att underlätta för läsaren presenteras titlarna separat och om möjligt sorterade efter tema. Klassifikationskoderna har markerats med fet stil för att belysa skillnader, och likheter, i innehållsanalysen och den hierarkiska klassifikationsstrukturen av de valda exemplen. Innehållsanalysen kan definieras som dokumentets ämne, hur innehållet tolkats i respektive system, vilket leder fram till den huvudklass dokumentet tilldelats. Om det finns fler än en kod betyder det att titeln är dubbelklassificerad. Varje klassifikationskod förklaras och innehållsanalysen bedöms utifrån de olika systemens strukturer. Till sist kommenteras resultatet och eventuella alternativa klassificeringsförslag presenteras.

Exempel 1

Det här är ett grundläggande uppslagsverk över historisk arkeologi, alltså arkeologi som utövats i historisk tid. Boken kan ses som en guide över de viktigaste platserna, begreppen och frågorna som anses centrala för studiet av historisk arkeologi, samtidigt som den ger en definition av ämnesområdet. Den innehåller mer än 370 poster skrivna av 120 specialister från hela världen.

Orser, Charles E. Jr. (2002). *Encyclopedia of historical archaeology*. New York: Routledge.

SAB	J(x)	Arkeologi > Lexikon (SAB 1997, s. 15)
	J:k(x)	Arkeologi > Historia > Lexikon (SAB 1997, s. 15)
UDC	902(03)	Arkeologi > Referensverk (UDK [2004-03-29])
	903(03)	Förhistoria > Referensverk (UDK [2004-03-29])
DDC	930.1	Archaeology (DDC 22, vol. 3, s. 860)

Jag tvivlar på att dubbelklassningen i SAB är korrekt. Enligt SAB (1997, s. 90) betyder koden J:k arkeologihistoria och inte historisk arkeologi som avses i det här fallet. Vid en sökning i Svenska ämnesord på nätet klassas historisk arkeologi endast med huvudsignum J (SAO [2004-04-17]). Dubbelklassning behövs således inte här.

Lite av samma problem är det med UDC-koden, där 903 Förhistoria inte passar in i en historisk kontext. Ett förslag till dubbelklassning kan vara 930(100)''653/654''
Historievetenskap. Historiens hjälpvvetenskaper. > Universell med avseende på ort. Internationell. Samtliga länder. > Medeltiden/Nyare tiden (UDK [2004-04-17]).

DDC-koden torde också kunna diskuteras. Läser man vid 930.1 *Archaeology* (DDC 22, vol. 3, s. 860) kan man se att *archaeology of modern period* hänvisas till 940-990 *History of modern world* och därifrån hänvisas *comprehensive works* vidare till 909 *World history* (DDC 22, vol. 3, s. 870). Dessutom borde koden innehållit en angivelse om att det rörde sig om ett uppslagsverk.

Exempel 2

Följande titel är en handbok i hur man inom arkeologin tar hjälp av andra vetenskaper för att förstå forntidens människa och hennes utveckling. De områden som behandlas är bl.a. datering, kvartär paleomiljö (forna tiders miljö), paleobiologi (historisk utveckling av evolutionen samt förändring av fördelning och mängd av arter och populationer över tiden), utveckling inom biomolekylär arkeologi (t.ex. DNA), resursutnyttjande, arkeologisk prospektering, konservering samt statistiska och digitala tillämpningar.

Brothwell, D.R. & Pollard, A.M. (2001). *Handbook of archaeological sciences*. Chichester: Wiley.

SAB	J:dd J	Arkeologi > metodlära (SAB 1997, s. 90) Arkeologi (SAB 1997, s. 90)
UDC	902.001 903(03)	Arkeologi (UDK [2004-04-17]) > Tillägg för synpunkt (Benito 2004-04-23) Förhistoria > Referensverk (UDK [2004-03-29])
DDC	930.1028	Archaeology > Miscellany > Techniques, procedures, apparatus, equipment, materials (DDC 22, vol. 3, s. 860)

Dubbelklassningen i SAB synes ganska onödig eftersom huvudklassen J:dd redan talat om att det är arkeologi det rör sig om. Möjligen att en dubbelklassning på *Uea Utvecklingslära och genetik* kan specificera titeln något (SAB 1997, s. 188).

Tillägget .001, som används i huvudsignumet i UDC, är ett tillägg för synpunkt. Det används dock inte längre, men kan förekomma i äldre uppdaterade kataloger (Benito 2004-04-23).

Klassningen i DDC stämmer väl överens med bokens innehåll. Man skulle eventuellt kunna klassa ett steg längre, dvs. *930.10285 Interpretation of remains, including dating techniques* (DDC 22, vol. 3, s. 860) för att belysa att det är med hjälp av dessa olika vetenskaper som det arkeologiska materialet tolkas.

Exempel 3

Den här titeln är vad man skulle kunna kalla en typisk metodbok. Den undersöker i detalj olika faktorer som kan påverka de upptäckter som görs vid en arkeologisk undersökning när man använder vissa metoder. Målet med en arkeologisk undersökning är att hitta material som kan hjälpa till med t.ex. datering och tolkning. Boken tar också upp ämnen som provgröpar och undersökningsområden, statistiska undersökningar, prospektering och andra typer av undersökningsmetoder som används i arkeologisk fältverksamhet.

Banning, Edward Bruce (2002). *Archaeological survey: Manuals in Archaeological Method, Theory, and Technique*. New York: Kluwer Academic.

SAB	J:dd	Arkeologi > metodlära (SAB 1997, s. 90)
UDC	902.2	Archaeology > Archaeological fieldwork and sites generally (UDC 1993, s. 907; E&C 1994, s. 96)
DDC	930.1028	Archaeology > Miscellany > Techniques, procedures, apparatus, equipment, materials (DDC 22, vol. 3, s. 860)

Klassningen i de tre katalogerna överensstämmer väl med varandra och med bokens innehåll.

Exempel 4

Den här boken beskriver hur arkeologin tagit hjälp av kemi för att få svar på vissa essentiella frågor. Det kunde t.ex. frågan om datering av tidiga lämningar av mänsklig aktivitet, upptäcka orsaker till Romarrikets fall, rekonstruktioner av handelsvägar, vart stenarna till Egyptens pyramider eller Stonehenge tagits från, vad den förhistoriska människan åt, var olika saker använts till eller om ett föremål är äkta eller en kopia. Med en rad olika analysmetoder, bl.a. kol-14, färganalys, pollenanalys, fosfatkartering, kan arkeologerna till viss del få svar på en rad skiftande frågor.

Lambert, Joseph B. (1997). *Traces of the past: Unraveling the secrets of archaeology through chemistry*. Reading, Mass.: Addison-Wesley.

SAB	J:dd	Arkeologi > metodlära (SAB 1997, s. 90)
UDC	902:54	Arkeologi : Kemi (UDK [2004-03-26])

Jones, Andrew & MacGregor, Gavin (2002). *Colouring the past: The significance of colour in archaeological research*. Oxford: Berg.

SAB **J:dd** Arkeologi > metodlära (SAB 1997, s. 90)

UDC **902** Archaeology (UDC 1993, s. 907)

DDC **930.1** Archaeology (DDC 22, vol. 3, s. 860)

Att den här volymen blivit klassad som metodlitteratur i SAB finner jag anmärkningsvärt då den inte alls har med det att göra. Det är snarare en bok som behandlar social arkeologi och skulle således klassificeras *J.01 Arkeologi > Kulturformer* (SAB 1997, s. 90).

I UDC är titeln klassificerad *902 Archaeology*, men jag skulle föredra att istället klassas på *903 Prehistory*, då det bättre beskriver förhållandet mellan artefakter och tolkning (UDC 1993, s. 907).

Exempel 7

Den här boken tar upp de sociala förändringar som skedde i det förhistoriska samhället i och med utvecklingen från ett jämlikt, egalitärt samhälle till dagens komplexa samhällsstrukturer. Genom en detaljerad fallstudie av förhistoriska samhällen i västra Medelhavsområdet kan författaren bevisa sin radikala teori om tidiga samhällskulturer.

Chapman, Robert (2003). *Archaeologies of complexity*. London : Routledge.

SAB **J.01** Arkeologi > Kulturformer (SAB 1997, s. 90)
 J:oa Arkeologi > Sociologi (SAB 1997, s. 14)
 J:d Arkeologi > Teori, filosofi (SAB 1997, s. 13)

UDC **902** Archaeology (UDC 1993, s. 907; E&C 1994, s. 96)

DDC **930.1** Archaeology (DDC 22, vol. 3, s. 860)

Om huvudklassningen i SAB är satt till J.01 förstår jag inte varför det finns en dubbelklassning på J:oa. I förklaringen till tilläggsbeteckningen .01 står "hit även dessa kulturers sociala och ekonomiska organisation" (SAB 1997, s 90), vilket betyder samma sak, dvs. sociologi.

Koden i UDC skulle bli mer specifik om en dubbelklassning lades till, då förslagsvis *903'1 Förhistoriska kulturformer* (UDK [2004-04-17]).

I DDC klassas "study of past civilisations through discovery, collection, interpretation of material remains" som *930.1 Archaeology* (DDC 22, vol. 3, s. 860).

Exempel 8

Detta är en introduktion till de största utvecklingsskedena i människans historia, från dess ursprung till uppkomsten av civilisationer, och täcker hela världen. Boken fokuserar på fyra större moment i utvecklingen: 1) människans ursprung, 2) förekomst och spridning av den moderna människan före och under den senaste istiden, som inkluderar den första bosättningen på den amerikanska kontinenten, 3) introduktionen till ett jordbrukande samhälle och slutligen 4) uppkomsten av de första civilisationerna. Volymen innehåller också avsnitt som behandlar bl.a. dateringsmetoder och andra vetenskapliga tillämpningar, presentation och beskrivning av ovanliga, men viktiga platser och tar upp de senaste arkeologiska och tvärvetenskapliga teorierna.

Fagan, Brian M. (2001). *World prehistory: A brief introduction*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

SAB	J K.2	Arkeologi (SAB 1997, s. 90) Historia > Forntiden (SAB 1997, s. 95)
UDC	903	Förhistoria (UDK [2004-03-29])
DDC	930.21	930.2 Relocated to 930.1 <i>Archaeology</i> (DDC 22, vol. 3, s. 860f)

Det går tyvärr inte att specificera en tidsperiod i SAB eftersom bokens innehåll berör flera tusen år, men en möjlighet att belysa aspekten av människans utveckling kan göras genom en dubbelklassning med *Ueaa Utvecklingslära* (SAB 1997, s. 188).

I UDC skulle eventuellt ett Orts- och tidsstillägg göra koden något mer specifik, t.ex. *903(100)63 Förhistoria > Tilläggstal för ort. Universell med avseende på ort. Internationell. Samtliga länder > Arkeologisk, förhistorisk och protohistorisk tidsindelning* (UDK [2004-04-17]). Förhistorien sträcker sig ju ända till medeltiden och så långt fram i tiden rör sig inte handlingen i den här titeln.

I den senaste upplagan av DDC har man gjort en del omstruktureringar i de arkeologiska tidsstilläggen, t.ex. flyttat *930.2 Early history to 4000 B.C.* till *930.1 Archaeology* som inkluderar "prehistoric archaeology" (DDC 22, vol. 3, s. 860f).

Exempel 9

Följande titel tar delvis också upp ämnet människans utveckling, men håller sig till en relativt begränsad period, nämligen paleolitikum (tidig stenålder). Från denna period finns mängder av artefakter, främst stenföremål, men vi vet fortfarande ytterst lite om de människor som tillverkade dem. Den här boken försöker ge en bild av hur dessa människor levde sina liv genom att bl.a. studera teknologin bakom tillverkningen av stenredskap och val av bosättningsplatser. Boken börjar med att presentera och tolka de äldsta arkeologiska bevisen för människans utveckling som påträffats i Afrika. De spår

av materiell kultur som människan efterlämnat kan således tolkas som bevis för en migration från Afrika till bl.a. Främre Orienten, Europa och Asien.

Petraglia, Michael D. & Korisettar, Ravi (1998). *Early human behaviour in global context: The rise and diversity of the Lower Paleolithic record*. London: Routledge.

SAB	J.111	Arkeologi > Paleolitisk tid (SAB 1997, s. 90)
	J.01	Arkeologi > Kulturformer (SAB 1997, s. 90)
UDC	903(100)"632"	Förhistoria > Tilläggsstal för ort. Universell med avseende på ort. Internationell. Samtliga länder > Paleolitisk tid (UDK [2004-03-29])
DDC	930.12	Archaeology > Paleolithic Age, Old Stone Age (DDC 22, vol. 3, s. 861)

Om ett arbete behandlar både en tidsperiod och en aspekt måste man dubbelklassa i SAB och då väljer man alltid tiden som huvudsignum som i fallet ovan. Även här skulle eventuellt en dubbelklassning på *Ueaa Utvecklingslära* specificera koden något (SAB 1997, s. 188).

I motsats till exempel 8 tycker jag inte att tilläggsstalet för ort i UDC-koden passar i det här fallet, eftersom boken inte berör hela världen utan bara en liten del. Man skulle dessutom kunnat dubbelklassa på *903.2 Artefakter: redskap, kläder, ornament* (UDK [2004-04-17]) för att ytterligare belysa den materiella aspekten.

Signum *930.1 Archaeology* i DDC inkluderar "study of past civilizations through discovery, collection, interpretation of material remains" vilket i sig bör räcka som klassning (DDC 22, vol. 3, s. 860).

Exempel 10

Boken innehåller en studie av de genusroller som förekom inom arbetsfördelningen i en av de tidigaste jordbrukskulturerna i mellanöstern. Fallstudien fokuserar på kvinnans ställning i samhället och försöker skingra de föreställningar som allmänt omger hennes arbetsuppgifter. Övergången mellan de nomadiska jägaresamlarekulturerna till ett permanentboende jordbrukssamhälle anses var en revolutionerande utveckling för mänskligheten. Något av innehållet är t.ex. sociala modeller i samhället, könsfördelning av arbete och sjukdomar och arbetsrelaterade skador.

Peterson, Jane (2002). *Sexual revolutions: Gender and labor at the dawn of agriculture*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.

SAB	Joa.01	Arkeologi > Främre Asien > Kulturformer (SAB 1997, s. 90-92)
-----	---------------	--

UDC	902-055.2	Arkeologi > Tilläggstal för personer. Kvinnor (UDK [2004-03-29])
DDC	306.3615	Social sciences > Culture and institutions (DDC 22, vol. 2, s. 341) > Sexual division of labor (DDC 22, vol. 2, s. 344)

SAB saknar en klassning för aspekten av genusroller och kan därför dubbelklassas med t.ex. *Ohj Könsrollsfrågor* alternativt *Ohja Kvinnofrågor* (SAB 1997, s. 141).

UDC-koden saknar tilläggstal för ort, som t.ex. kunde ha dubbelklassats 939.4 *Syrien. Fenicien. Palestina. Arabien* (UDK [2004-03-29]).

Koden i DDC saknar också angivelse för ort och det gick dessutom inte att vidareindela huvudklassningen så att det kom att gälla enbart kvinnor.

Exempel 11

Den här boken sammanfattar de viktigaste frågorna inom den moderna arkeoastrologin och presenterar ledande forskare och platser av betydelse, t.ex. stenmonument och leylinjer i Europa, Egyptens pyramider och Inkastaden Cuzco. Titeln försöker belysa och sprida kunskap om denna forntida vetenskap och summerar forskningen fram till idag. Arkeoastrologi är en ung vetenskap som sägs ha börjat 1963 med två artiklar skrivna av astronomen Gerald Hawkins (1928-2003). Han använde datorer för att påvisa att Stonehenge använts som observatorium och var ett instrument för att förutse sol- och månförmörkelser. Arkeoastrologin är numer spridd över hela världen för att avslöja nya rön om den mystiska forntida vetenskapen.

Michell, John (1977). *A little history of astro-archaeology: Stages in the transformation of a heresy*. London: Thames and Hudson.

SAB	Ua:k	Astronomi > historia (SAB 1997, s. 180)
UDC	902:52	Arkeologi : Astronomi (UDK [2004-03-26])
DDC	936	Europe north and west of Italian Peninsula to ca. 499 (DDC 22, vol. 3, s. 864)

En dubbelklassning i SAB på *J Arkeologi* skulle förtydliga koden ytterligare och visar bättre på att det finns ett samband mellan arkeologi och astronomi (SAB 1997, s. 90).

Koden i UDC är tydlig och klar och behöver ingen vidare presentation.

Boken är helt klart felklassad i DDC, den handlar inte bara om stenmonument i Europa, utan även från andra världsdelar. Istället skulle man kunna göra en klassning på tidsperiod, megaliter förekommer från yngre stenålder till tidig bronsålder, varför koden 930.15 *Archaeology > Copper and Bronze Age* skulle passa. Som förtydligande står att

läsa "class here 3999-1000 B.C." vilket täcker upp ovan nämnda tidsperiod (DDC 22, vol. 3, s. 861).

Exempel 12

De europeiska bronsålderssamhällena producerade raffinerade artefakter som användes för handel och utbyte över hela Europa. Detta samarbete utvecklades och utvidgades trots att dessa samhällen var olika uppbyggda, både vad gäller ekonomi och politiskt styre. Boken försöker förklara denna motsägelse med hjälp av en rad bevis och ger en sammanfattning av bronsåldern i Europa.

Kristiansen, Kristian (1998). *Europe before history*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.

SAB	Ja.15	Arkeologi > Europa > Bronsålder (SAB 1997, s. 90)
	K.2	Historia > Forntiden (SAB 1997, s. 95)
	Ja.17	Arkeologi > Europa > Järnålder (SAB 1997, s. 90)
UDC	903(4)	Förhistoria > Europa (UDK [2004-03-29])
DDC	936	Europa north and west of Italian Peninsula to ca. 499 (DDC 22, vol. 3, s. 864)

SAB dubbelklassar på järnålder vilket jag tycker är en aning suspekt. Ingenstans i bokens sammanfattning kan man läsa om att studien skulle röra sig också över denna period. Koden kunde istället bytas ut till *Ja.01 Arkeologi > Europa > Kulturformer* eftersom denna kod också innebär "kulturers sociala och ekonomiska organisation" (SAB 1997, s. 90).

För att ytterligare markera vilket tidsintervall det rör sig om kan man i UDC-koden lägga till ett tidstillägg, exempelvis *903(4)"637" Förhistoria > Europa > Bronsålder* (UDK [2004-04-17]).

DDC-koden 936 inkluderar alla arbeten som behandlar Europa under forntiden. Tyvärr kan man inte specificera tidsperioden eftersom de redan angivna tidsintervallerna i systemet inte stämmer överens med de som boken berör (DDC 22, vol. 3, s. 864).

Exempel 13

Boken är ett resultat av omfattande forskning kring de bronsföremål, med nautiska motiv, som påträffats i Danmark. Undersökningen omfattar 419 objekt, huvudsakligen rakknivar, men också pincetter, knivar, halsringar m.m., alla med dekorationer av skepp i naturalistisk eller stiliserad form som liknar de från svenska och norska hällristningar. I motsats till dessa bilder i sten kan man datera bronsföremål och på så sätt indirekt datera hällristningar genom att jämföra detaljerna i motiven. Förhållandet mellan skeppsbilderna och andra motiv, som t.ex. ormar, hästar och solar, har givit ett underlag

till en närmare analys av den kosmologi som legat till grund för användandet av dessa motiv.

Kaul, Flemming (1998). *Ships on bronzes: A study in Bronze Age religion and iconography*. Copenhagen: National Museum.

SAB	Ibvz Skepp	Konst > Konsthistoria > Ikonografi. Särskilda motiv inom konsten (SAB 1997, s. 73f)
	Jb.15	Arkeologi > Norden > Bronsåldern (SAB 1997, s. 90)
UDC	7.04	Ikonografi. Ikonologi. Konstnärliga motiv (UDK [2004-03-29])
	903(489)"637"	Förhistoria > Danmark > Bronsåldern (UDK [2004-03-29])
DDC	936.3	Europe north and west of Italian Peninsula to ca. 499 > Germanic regions to 481 (DDC 22, vol. 3, s. 864)

Av klassifikationen på arkeologi, bronsålder och ikonografi, i både SAB och UDC, kan man få en uppfattning om vad boken handlar om. Det är däremot lite svårare i DDC.

Alla systemen har dessutom klassat på olika regioner: SAB har valt Norden, UDC Danmark och DDC Germanska regioner, där både Norden och Danmark ingår. För att var på den säkra sidan skulle jag nog välja att modifiera UDC-koden något och bara klassificera på Norden och inte Danmark, t.ex. *903(48)"637" Forntiden > Norden > Bronsåldern* (UDK [2004-04-17]).

Läser man beskrivningen av 936.3 i DDC ser man att "option:...class general works on Scandinavia in 948.012" och så vidare för Norge, Sverige och Danmark (DDC 22, vol. 3, s. 864). Går man sedan vidare till den hänvisningen kan man läsa "Optional number, prefer 936.3" (DDC 22, vol. 3, s. 929) vilket jag tolkar som en korsreferens. För att ytterligare förtydliga vilken tidsperiod det gäller skulle man kunna vidareutveckla koden något till *936.301 Europe north and west of Italian Peninsula to ca. 499 > Germanic regions to 481 > Early history to 113 B.C.* (ibid., s. 864).

Exempel 14

I den här boken målar författaren upp en berättelse om Kahun, staden där faraos hantverkare bodde, de som byggde hans pyramid för ungefär 4000 år sedan. Istället för den vanliga bilden av slavar, påhejade med piska, får vi här stifta bekantskap med yrkesskickliga arbetare som var stolta över det de utförde. Dessa var helt vanliga män som oroad sig för familjen de var borta ifrån, klagade på kvaliteten på maten, hur man kunde lura förmännen och ifall de skulle starta en strejk för att förbättra sina villkor.

David, Ann Rosalie (1986). *The pyramid builders of Ancient Egypt: A modern investigation of Pharaoh's workforce*. London: Routledge & Kegan Paul.

SAB	Jpba	Arkeologi > Egypten (SAB 1997, s. 93)
UDC	903(32) 932 726.85	Förhistoria > Gamla Egypten (UDK [2004-03-29]) History of Ancient Egypt, to 640 AD (UDK 1993, s. 912) Architecture > Religious, ecclesiastical architecture > Sacred and funerary buildings > Pyramids and similar monuments (UDK 1993, s. 861)
DDC	932	Egypt to 640 (DDC 22, vol. 3, s. 862)

I SAB klassas allt som har med Egypten att göra under Jpba, inklusive egyptologi, så det finns tyvärr ingen möjlighet att förtydliga att det är t.ex. pyramider det gäller. Däremot kan man göra ett tillägg för att visa att det rör sig om social arkeologi, t.ex. *Jpba.01 Arkeologi > Egypten > Kulturformer* (SAB 1997, s. 90).

BIBSYS har tagit det säkra före det osäkra och klassat boken med tre UDC-koder, varav de två första betyder samma sak. Jag skulle personligen välja den första koden för att tydligare belysa att det är arkeologi och inte historia som avses.

Precis som SAB saknar DDC möjligheten att klassa pyramider på annat sätt än den grundläggande koden för forntida Egypten. Däremot kan man vidareutveckla grundklassningen med hjälp av olika tidstillägg, vilket är ett plus när man vill göra en avgränsning i tid med avseende på pyramidernas tillkomsttid. Jag föreslår klassningen *932.01 Early history to 332 B.C.* eller *932.012 Protodynastic, Old Kingdom, first intermediate period, ca. 3100-2052 B.C. Including 1st-11th dynasty* (DDC 22, vol. 3, s. 862).

Exempel 15

Ett översiktligt verk om 150 år av Egeisk (grekisk) arkeologi under slutet av 1000-talet och hela 900-talet f.Kr. Detta var en mycket viktig period i utvecklingen av den antika grekiska kulturen och kallas den protogeometriska perioden efter den karaktäristiska keramik som var vanlig under denna tid. Boken innehåller kapitel om bl.a. keramik, metallfyndigheter, gravskick och lämningar av bosättningar och hur dessa kan vara till hjälp för att förstå och tolka sociala och politiska samhällsstrukturer. Dessutom finns kapitel om kultutövning och utvecklingen mot en statskultur. Andra viktiga frågor som tas upp är introduktionen till järnbearbetning i området, förekomst och användningsområden för keramik och smycken samt mer specifika frågor som relativ och absolut kronologi.

Lemos, Irene S. (2002). *The Protogeometric Aegean: The archaeology of the late eleventh and tenth centuries B.C.*. Oxford: Oxford University Press.

SAB	Jaen.17	Arkeologi > Klassisk arkeologi > Grekisk arkeologi > Järnåldern (SAB 1997, s. 90-91)
UDC	903(38)	Förhistoria > Gamla Grekland (UDK [2004-03-29])

DDC **938.01** Greece to 323 > Early history to 775 B.C.
(DDC 22, vol. 3, s. 866)

Man har här valt att lägga till ett tidstillägg i SAB-koden och det är då viktigt att komma ihåg att järnåldern i Grekland inte sammanfaller med den i Sverige (se bilaga 9.3).

UDC saknar tidsangivelse i den utformning den har i BIBSYS, varför jag föreslår en annan klassning, t.ex. 938”638” *History of ancient Greece to 323 AD > Iron Age* (UDC 1993, s. 71, 912) alternativt 938”-10/-09” *Grekländs historia > 1000-900 f.Kr.* (Benito 2001).

Exempel 16

Den senaste forskningen och akademiska kontroverserna rörande kelternas historiska identitet har förts samman i denna kartbok, där över 50 kartor, som täcker nästan 3000 år och stora delar av Europa, visar kelternas dramatiska historia, från bronsåldern till idag. Boken är indelad i tre avsnitt: de kontinentala kelterna, de atlantiska kelterna och de moderna kelterna. Avsnittet om de kontinentala kelterna beskriver Hallstatt och La Tène kulturerna i Centraleuropa, folkvandringarna till Italien, Iberiska halvön, Grekland och Anatolien (del av Turkiet), utveckling mot statskultur och urbanisering, Romarrikets erövringar och styre, grundandet av Bretagne under tidig medeltid och fram till dess införlivande med Frankrike. Med start i järnålderns Storbritannien och Irland berättar de atlantiska kelterna sin historia om Romarrikets misslyckade erövring av öarna, en återuppstående keltisk kultur under medeltiden, kung Arthur, Gaeliska Irlands historia från övergången till kristendomen, de Walesiska enklaverna, Englands erövrande och bildandet av Skottland. I det sista avsnittet om de moderna kelterna undersöks återupplivandet av den keltiska identiteten, från den "keltomani" som fanns på 1700-talet, vidare till växande nationalism, språkfrågor, globala frågor och den nuvarande keltiska kulturen.

Haywood, John & Cunliffe, Barry (2001). *The historical atlas of the Celtic world*. London: Thames & Hudson.

SAB	Kak(yb)	Historia > Kelternas historia > bilder (SAB 1997, s. 15)
	Kak	Historia > Kelternas historia (SAB 1997, s. 96)
	Jak	Arkeologi > Keltisk arkeologi (SAB 1997, s. 91)
UDC	912(364)	Kartor. Atlaser. > Kelternas områden (UDK [2004-03-29])
DDC	940.049160223	History of Europe/Western Europe (DDC 22, vol. 3, s. 870) > Celts (DDC 22, vol. 1, s. 669 T5) > Maps, plans, diagrams (DDC 22, vol. 1, s. 190 T1)

Huvudklassningen i SAB måste vara fel, eftersom (yb) används för t.ex. bilderböcker för barn. Rätt tillägg borde vara (ya) som markerar att boken innehåller kartor (SAB 1997, s. 15).

Jag tycker inte att koden i UDC är tillräckligt tydlig, då 912 bara markerar geografiska kartor medan boken behandlar kartor sett ur ett historiskt perspektiv. I och för sig är ”kelternas områden” i sig en historisk indelning, men jag hävdar ändå att koden bör utvecklas vidare. Mitt förslag är 936.4(084.4) *Kelternas områden* > *Tilläggsstal för form. Kartböcker. Atlas* (UDK [2004-03-29]).

Exempel 17

Denna bok innehåller resultatet av studier av medeltida städer i Storbritannien och där paralleller dras med andra städer runt om i Europa, från Irland i väst till Ryssland i öst och från Skandinavien i norr till Italien i söder. Några av de frågor som boken försöker besvara är hur det dagliga livet såg ut, hur de rika och de fattiga levde, vad dom levde av, hur dom dog och av vad, hur var deras livskvalitet och hur var vädret. Svaren på dessa frågor kan man bl.a. få genom att studera de kulturlager som finns överallt där mänsklig aktivitet pågått, t.ex. i hus, på gator, i industrier och på hantverksplatser, i kyrkor och på gravplatser, samt på handelsplatser.

Schofield, John & Vince, Alan (2003). *Medieval towns: the archaeology of British towns in their European setting*. London; New York: Continuum.

SAB	Je.3 Ja.3	Arkeologi > Brittiska Öarna > Medeltiden (SAB 1997, s. 90) Arkeologi > Europa > Medeltiden (SAB 1997, s. 90)
UDC	942.02	History of England and Great Britain > Norman kings, 1066-1154 (UDC 1993, s. 913)
DDC	941.01	British Isles > Early history to 1066 (DDC 22, vol. 3, s. 894-895)

För att ytterligare belysa att det är städer som avses kan man göra ytterligare en dubbelklassning i SAB, t.ex. på *Je.02 Arkeologi* > *Brittiska Öarna* > *Bosättningar, kultplatser, gravskick* (SAB 1997, s. 90).

Tidsangivelsen i UDC verkar en aning kort och jag tror inte att medeltiden i England var knappa 100 år, därför föreslår jag att istället klassas på *941"653" Storbritannien* > *Medeltiden* (UDK [2004-04-17]).

Lite av samma problem med tidsangivelsen finns i DDC-koden. Förslagsvis skulle man kunna klassas på bara *941 British Isles* eftersom de fördefinierade tidstilläggen inte stämmer överens med det tidsintervall som boken tar upp. Alternativ klassning kan vara *940.1 History of Europe / Western Europe* > *Early history to 1453*, då ju boken också handlar om övriga Europa (DDC 22, vol. 3, s. 872).

Exempel 18

Detta är en bok som undersöker relationerna mellan arkeologi, politik och samhälle i Tyskland från senare delen av 1800-talet till och med 1900-talets slut. Artiklarna diskuterar nyckelaspekter av denna relation ur en historisk kontext, med start då den allmänna antropologiska vetenskapen övergick till att bli nationell arkeologi, följt av nazismens och kommunismens utnyttjande av arkeologin, utbredningen av samarbete mellan arkeologer, och de politiska och intellektuella efterdyningar som följde på dessa två perioder. Andra viktiga frågor som tas upp är bl.a. forskning utomlands och arkeologins roll i ett demokratiskt samhälle, t.ex. i universitetsutbildning, allmänhetens attityder och könsroller.

Härke, Heinrich (2002). *Archaeology, ideology and society: The German experience*. New York: Lang.

SAB	J:kfa.47	Arkeologi > Historia > Tyskland > 1870-1918 (SAB 1997, s. 99)
	J:kfa.5	Arkeologi > Historia > Tyskland > 1900-talet (SAB 1997, s. 99)
UDC	903(43)	Förhistoria > Tyskland (UDK [2004-03-26])
DDC	943.08	Central Europe/Germany (DDC 22, del 3, s. 902) > 1866 – (DDC 22, vol. 3, s. 906)

Alla tre systemen klassificerar titeln på Tyskland, men bara SAB och DDC har angivit en tidsperiod.

Boken skulle kunna klassas annorlunda i UDC, exempelvis *943”18/19” Tyskland > 1800-talet till 1900-talet* alternativt *943”185/199” Tyskland > 1850-talet till 1990-talet* (UDK [2004-04-17]). Att klassificera på *903 Förhistoria* är helt fel i detta fall, eftersom det rör sig om tysk arkeologihistoria och inte Tysklands förhistoria.

Exempel 19

Boken inleds med en introduktion till öst-, väst- och sydslavisk historia, samt en tidslinje. De första kapitlen tar upp den tidigaste slaviska historien, följt av ett antal kapitel som berör slavernas vardagsliv, t.ex. social struktur, ekonomi, krigföring, religion och sedan kristnandet, sist följer ett par avsnitt som behandlar slavernas utvecklingen mot statskultur. Det var under tidig medeltid som slaverna lämnade sina ursprungsområden för att kolonisera andra delar av Europa och som kom att bilda grunderna till de flesta moderna nationerna i östra Europa. Genom arkeologiska bevis, men även med andra belägg, skapar författaren en bild av det dagliga livet under tidig medeltid, från 400- till 900-talet e.Kr., en period full av genomgripande förändringar. Utvecklingen under tidig medeltid sätts in i ett historiskt perspektiv för att förstå och tolka den moderna europeiska kulturen.

Barford, P. M. (2001). *The early Slavs: Culture and society in early medieval Eastern Europe*. London: British Museum.

SAB	Jm.3 Km.3	Arkeologi > Östeuropa > Medeltiden (SAB 1997, s. 92) Historia > Östeuropa > Medeltiden (SAB 1997, s. 103)
UDC	936.7	History of the north, west and east European peoples to 476 AD. > History of the Slavs (UDC 1993, s. 912)
DDC	947.004918	East Europe/Russia (DDC 22, vol. 3, s. 924) > Ethnic and national groups (DDC 22, vol. 3, s. 858) > Slavs (DDC 22, vol. 1, s. 670 T5)

Både UDC och DDC får i klassningen fram att det rör sig om slaviska folk, vilket helt saknas hos SAB. Vid en kontroll i Svenska Ämnesord på nätet betyder Jm även slaviska fornlämningar (SAO [2004-04-19]).

Däremot är det endast SAB som tydligt klassar på tid. Frågan är om ens UDC klassar inom rätt tidsperiod. Enligt bokens beskrivning fokuseras slavernas historia kring folkvandringstid, alltså 400- till 900-talet e.Kr.. Då kan man ju inte klassa på en period som i princip är utanför tidsområdet (476 e.Kr.). En alternativ klassning skulle kunna vara 947(=16)"04/09" Östeuropa > Slaviska folkgrupper > 400-900-talen alternativt 947(=16)"653" Östeuropa > Slaviska folkgrupper > medeltiden (UDK [2004-04-19]).

Exempel 20

Den här boken presenterar i detalj den kombination av arkeologiska fynd och skriftligt material från Maya perioden som lett fram till en ny tolkning av hur eliten kunde skapa släktskap och allianser mellan olika samhällen, hur och varför de startade krig med varandra och hur deras religiösa ceremonier såg ut. Allt sådant som Maya indianernas civilisation var uppbyggt av.

Culbert, T. Patrick (1991). *Classic Maya political history: Hieroglyphic and archaeological evidence*. Cambridge: Cambridge University Press.

SAB	Jqc	Arkeologi > Centralamerika, Mexiko och Västindien. Hit maya och deras kulturhistoria (SAB 1997, s. 93)
UDC	972.015	Saknas
DDC	972.81016	Middle America/Mexico > Central America > Guatemala > Maya period, ca. 300 – ca. 900 (DDC 22, vol. 3, s. 1018ff)

Koden i SAB kan knappast göras tydligare med tanke på förklaringen i anslutning till koden, "hit maya och deras kulturhistoria" (SAB, s. 90).

UDC-koden gick inte att återfinna, men endast 972 betyder *History of Mexico* (UDC 1993, s. 914). Jag kunde heller inte hitta någon specifik kod för mayaindianer, men (=87) betyder i alla fall Central- och sydamerikanska indianer (UDC 1993, s. 66; UDK [2004-03-29]). Enligt Miguel Benito skulle tillägget .015 möjligen kunna betyda den period i Mexicos historia strax innan spanjorerna anlände. Numer används bara tillägget .01 *From discovery to 1607. Pre-Columbian period. Discovery by Norsemen, Columbus etc. Explorations* (Benito 2004-04-23).

Koden i DDC är tillräckligt utförlig för att man snabbt skall förstå vad boken handlar om. Däremot har jag lite svårt att förstå varför koden för Mayakulturen är placerad under Guatemala och inte direkt under Central Amerika. Mayafolket fanns utspridda i flera länder i Mellanamerika, bl.a. Belize, Guatemala och Mexico.

Exempel 21

Boken analyserar och debatterar de senaste rönen om de förhistoriska samhällena i Centralamerika. Den ger en introduktion till mesoamerikansk arkeologi med fokus på de tidsperioder och platser som anses viktiga för att nå en grundläggande förståelse i ämnet. Övergången till fast bosättning, framträdandet av politisk stratifiering och bildandet av de mesoamerikanska stadskulturerna är några av de kronologiska hållpunkter som boken tar upp, samt platser från Olmek, Aztek och Maya perioderna.

Hendon, Julia A. & Joyce, Rosemary A. (2004). *Mesoamerican archaeology: Theory and practice*. Oxford, UK ; Malden, MA: Blackwell.

SAB	Jqc	Arkeologi > Centralamerika, Mexiko och Västindien. Hit maya och deras kulturhistoria (SAB 1997, s. 93)
UDC	903(72)	Förhistoria > Mexico (UDK [2004-03-29])
DDC	972.81016	Middle America/Mexico > Central America > Guatemala > Maya period, ca. 300 – ca. 900 (DDC 22, vol. 3, s. 1018ff)

Koderna i SAB och DDC är samma som i det föregående exemplet och kommenteras därför inte igen.

Däremot är boken klassad helt annorlunda i UDC den här gången. Mesoamerika omfattar stora delar av Mexico, Guatemala och Belize samt angränsande delar av El Salvador och Honduras. Därför anser jag det inte tillämpligt att enbart klassificera på (72) *Mexico*, utan istället på (728) *Central America* (UDC 1993, s. 914).

Exempel 22

Följande titel utforskar sambandet mellan, och de bidrag man kan få genom arkeologin vid studier av de idag stora religionerna; buddism, hinduism, kristendom, islam och judendom. Boken tar upp varje religion för sig och diskuterar deras ställning för etik,

kön och döden. Några av de frågor som varit viktiga i detta sammanhang är: kan religiösa texter behandlas som historiskt material eller behöver de en speciell behandling?; kan arkeologi, med sin tonvikt på materiell kultur, skingra föreställningen om det gudomliga i dessa texter och vilka konsekvenser kan en sådan konflikt få?; leder tolkningar av samma händelse till liknande resultat inom både arkeologi och religion?; på vilket sätt existerar en uniform religiös identitet och hur kan man se det i det arkeologiska materialet, t.ex. genom föda, kläder, religiösa byggnader, gravskick, konst, landskap och personliga tillhörigheter?

Insoll, Timothy (2001). *Archaeology and world religion*. London: Routledge.

SAB	Cm	Religion > Religionshistoria (SAB 1997, s. 38)
	J	Arkeologi (SAB 1997, s. 90)
	J:dd	Arkeologi > metodlära (SAB 1997, s. 90)
UDC	2	Religion (UDK [2004-03-26])
	903.7	Kultplatser. Tempel. Altaren osv. (UDK [2004-03-26])
DDC	200.9	Religion (DDC 22, vol. 2, s. 157) > Historical, geographic, persons treatment (DDC 22, vol. 2, s. 160)

Kopplingen till religion syns tydligt i alla tre klasskoderna och både SAB och UDC dubbelklassar på arkeologi. DDC, liksom SAB, betonar den religionshistoriska aspekten i boken.

BIBSYS har valt att klassa boken i UDC som om den enbart handlade om kultplatser m.m., men så är ju inte fallet, utan fler typer av källor och artefakter har använts vid tolkningen av eventuella samband. Det hade antagligen räckt med bara *903 Prehistory* eftersom det inkluderar ”interpretation and synthesis of the material relics of ancient humans, their culture forms and civilizations” (UDC 1993, s. 907).

4.2 Komparativ analys av det empiriska materialet

Med utgångspunkt i frågeställningen: Leder en innehållsanalys av en titel fram till liknande rubriker (feature headings) i de tre olika systemen?, kommer rubrikerna (feature headings) för respektive signum att studeras ur ett innehållsanalytiskt perspektiv.

Exempel 1 innehåller ett, som jag tror, ganska vanligt fel. Här har klassifikatören helt enkelt missuppfattat titeln och detta resulterade i en felaktig kod. Detta är visserligen lätt hänt eftersom arkeologihistoria och historisk arkeologi klingar lite lika för den oinsatte.

Titlarna i exempel 2-5 är vad man skulle kunna kalla typiska metodböcker, alltså litteratur som ingående beskriver arkeologiska analysmetoder, teoribildning och grundläggande begrepp inom vetenskapen. Klassifikationen av titlarna är i princip likvärdig, endast UDC:s koder skiljer sig något från de övriga två, men det är ju inte så

konstigt eftersom systemet innehåller fler ingångar. Man ser tydligt att alla fyra titlarna fått samma klassning i DDC, den mycket omfattande koden *930.1028 Techniques, procedures, apparatus, equipment, materials*, medan UDC lyckas klassa samma titlar mer specifikt, t.ex. *902.2 Arkeologiskt fältarbete i allmänhet* och *902.4 Registreringsteknik inom arkeologi*. I SAB klassas titlarna i och för sig också med i princip samma kod, utom i exempel 5, där används istället *:pu databehandling*. Både DDC och UDC har specifika signum för dateringsmetoder; *930.10258* respektive *903.6*, som i sin tur går att vidareindela (DDC 22, vol. 3, s. 860; UDC 1993, s. 907), men detta saknas helt i SAB. Där är dessa inkluderade i innehållstillägget *:dd metodlära* tillsammans med bl.a. depåfynd, etnoarkeologi och rekonstruktioner (Svenska Ämnesord [2004-04-26]).

Exempel 6 är inte alls en metodbok fast koden i SAB säger så. Det är snarare en volym som beskriver olika sociala och materiella kulturer och vilken betydelse och vilka funktioner färger kan ha haft i dessa samhällen. Titeln är i UDC klassat som *902 Archaeology*, som enligt systemet betyder "Methods and techniques for the study of past civilisations ...". Istället borde koden vara *903 Prehistory* eftersom den har betydelsen "Interpretation and synthesis of the material relics of ancient humans, their culture forms and civilizations" (UDC 1993, s. 907). Det är alltså artefakterna och inte metoderna som är det viktiga här. Det är en viss skillnad.

Ex.	Titel	SAB	UDC	DDC
2	Handbook of archaeological sciences	J:dd [J]	902.001 [903(03)]	930.1028
3	Archaeological survey	J:dd	902.2	930.1028
4	Traces of the past: Unravelling the secrets of archaeology through chemistry	J:dd	902:54	930.1028
5	Using computers in archaeology: towards virtual pasts	J:pu	902.4	930.1028
6	Colouring the past: the significance of colour in archaeological research	J:dd	902	930.1

Tabell 1 Illustration av exempel 2-6 ur aktuell provkollektion.

Exempel 7-9 behandlar alla böcker som, på ett eller annat sätt, tar upp människans utveckling och olika kulturformer i forntiden. Ändå är det bara två av titlarna som är klassificerade så enligt SAB (ex. 7 och 9) och två enligt UDC (ex. 8 och 9). Klassningen i DDC är korrekt eftersom signum *930.1 Archaeology* säger att "Study of past civilisations through discovery, collection, interpretation of material remains" skall klassas här (DDC 22, vol. 3, s. 860). Och precis som i exempel 6 har man klassificerat exempel 7 på *902 Archaeology* i UDC fast det mer naturliga borde ha varit *903 Prehistory*.

Ex.	Titel	SAB	UDC	DDC
7	Archaeologies of complexity	J.01 [J:oa] [J:d]	902	930.1
8	World prehistory: a brief introduction	J [K.2]	903	930.1
9	Early human behaviour in global context: the rise and diversity of the Lower Paleolithic record	J.111 [J.01]	903(100)"632"	930.12

Tabell 2 Illustration av exempel 7-9 ur aktuell provkollektion.

Exempel 10 är en svår titel att klassificera och jag anser att det endast är koden i UDC som lyckas beskriva bokens innehåll på ett bra sätt. SAB missar helt att klassificera på genus eller kvinnofrågor och vid en sökning i LIBRIS på detta signum (Joa.01) kan man lika gärna hitta litteratur om jägarfolk i Levanten under paleolitikum. Samma problem blir det vid en sökning i Library of Congress Online Catalogs, där jag fick en träff på samma klassning (306.3615) som handlade om slaveri i spanska Filipinerna. Som jämförelse skall nämnas att sökningen i LIBRIS genererade endast 15 träffar medan den i Library of Congress Online Catalogs gav över 10000 och det låter ju ganska otroligt. Det bör tilläggas att katalogen saknar en sökfunktion på signum och att jag i det här fallet använde sökning på "keyword" vilket antagligen inte resulterade i ett korrekt resultat. En sökning i BIBSYS på denna klassning (902-055.2) gav 36 träffar som visserligen behandlade arkeologi och genus, men inte specifikt i Levanten.

Precis som i föregående exempel kan exempel 11 vara lite klurig att klassificera. Att som i SAB, endast klassa på astronomihistoria (Ua:k) när man egentligen menar arkeoastrologi kan vara vanskligt. Vid sökning i LIBRIS gav detta signum hela 832 träffar och jag skulle verkligen inte vilja leta igenom alla dessa. En liknande sökning i BIBSYS, där koden var en sammansättning av arkeologi och astronomi (902:52) gav endast 6 träffar. Det borde antagligen finnas fler i detta ämne så UDC-koden kanske är för snäv i motsats till SAB-koden som är för vid.

Både exempel 12 och 13 handlar om bronsåldern, den ena i Norden och den andra i Europa. Detta uttrycker båda koderna i SAB, men bara en kod i UDC (ex. 13) och ingen av koderna i DDC. Att, som i UDC, bara klassa på *903(4) Förhistoria > Europa* och ingen tidsperiod är onekligen att vara oprecis. Förhistorien sträcker ju sig från tidernas begynnelse fram till medeltiden, i Norden och Sverige fram till 1000-talet e.Kr. och bronsåldern är bara en liten kort period på en sisådär 1300 år. De redan fördefinierade tidsindelningarna i DDC för *936 Europa north and west of Italian Peninsula to ca. 499* är inte till någon större hjälp om man vill ringa in en viss tidsperiod, i det här fallet bronsåldern.

936.01 Early history to ca. 1000 B.C.

Bronsåldern i Europa varade mellan ca. 3000 f.Kr. och ca. 500 f.Kr. och kan därför inte passas in inom den ovan nämnda perioden i signum *936.01*.

Ex.	Titel	SAB	UDC	DDC
12	Europe before history	Ja.15 [K.2] [Ja.17]	903(4)	936
13	Ships on bronzes: a study in Bronze Age religion and iconography	Ibvz Skepp [Jb.15]	7.04 [903(489)"637"]	936.3

Tabell 3 Illustration av exempel 12 och 13 ur aktuell provkollektion.

Vi går vidare med exempel 14 och hamnar i Egypten. I alla tre katalogerna har titeln klassificerats ungefär likadant, dock lite utförligare i UDC. Enda chansen att specificera koden något i SAB är att lägga till *.01 kulturformer* som också betyder social arkeologi, vilket det ju är frågan om i den aktuella boken. I DDC kan man inte klassificera aspekten social arkeologi men däremot vidareutveckla tidsperioden. De fördefinierade underavdelningarna till *932 Egypt to 640* är inte helt lätta att använda och det är ofta så att det går att klassificera på två olika underavdelningar. Också i det här fallet är det svårt att veta vad man bör klassa på för att så bra som möjligt få med de viktigaste i koden. De två valmöjligheterna som finns är:

- 932.01 Early history to 332 B.C.
- 932.012 Protodynastic, Old Kingdom, first intermediate period, ca. 3100-2052 B.C. Including 1st-11th dynasty

Det första tillägget *932.01* snävar in tidsperioden med nästan tusen år, från 640 e.Kr. till 332 f.Kr., och det andra *932.012* med ytterligare nära tvåtusen år. Dessutom är det andra tillägget begränsat i tid, både framåt och bakåt. I just det här faller kan det vara svårt att veta inom exakt vilken dynasti boken utspelar sig utan att ha tittat i den och för att ställa till det ordentligt så byggdes de flesta pyramiderna under Old Kingdom (ungefär dynasti 3-8), men även efter dynasti 11.

Även exempel 15 klassificeras på ungefär samma sätt i de olika katalogerna, dvs. alla klassar på Grekland, men inte på samma tidsperiod. I SAB-systemet finns ett speciellt signum för grekisk arkeologi (*Jaan*), som är en underavdelning till klassisk arkeologi (1997, s. 90f). I både UDC och DDC representeras grekisk arkeologi av signum *938 Ancient Greece to 323 A.D.*. Att BIBSYS valt att klassificera på *903(38)* istället för *938* kan bero på den förklaring som finns i anslutning till signum *903*, dvs. "Interpretation and synthesis of the material relics of ancient humans, their culture forms and civilizations" (UDC 1993, s. 907). Boken tar ju upp olika typer av artefakter och hur de tolkas i sin kontext, så man kan egentligen använda båda koderna.

Den historiska atlasen om kelterna, exempel 16, har blivit utförligt klassificerad i alla tre katalogerna, dock har LIBRIS det lite udda formtillägget (*yb bilder*). Som förklaring till detta tillägg kan man läsa i SAB-systemet (1997, s. 14) att: "Används då objektet till övervägande del består av illustrationsmaterial, t.ex. bilderböcker för barn". När det handlar om kartografiskt material föreslår systemet istället tillägget (*ya kartor*). Koden i DDC är exemplarisk och man kan ganska enkelt läsa ut vad boken handlar om. Dock är koden hela 12 tecken lång, exklusive punkten. Detta gör att koden är svår att memorera.

Nästa exempel (17), medeltida städer i Storbritannien och Europa, klassas på ett ungefär likvärdigt i onlinekatalogerna, men det skiljer avsevärt på tidsuppfattningen hos de olika klassifikatörerna. I SAB kan man inte klassificera på så mycket annat än *.3 medeltiden*, men i de övriga två fallen bör koden kunna vidareutvecklas en aning. Ta t.ex. det faktum att Library of Congress Online Catalogs klassificerat titeln till ”...Early history to 1066” och BIBSYS klassar den “Norman kings, 1066-1154”, den ena fram till år 1066 och den andra från samma årtal och knappt 100 år framåt.

Exempel 18, tysk arkeologihistoria under 18- och 1900-talen, var tydligen också en svår titel att klassificera. Koden i SAB upplyser klart och tydligt om att boken behandlar arkeologihistoria (*J:k*) i Tyskland (*fa*) under perioden 1870-1999 (*.47* och *.5*). Med hjälp av DDC-koden är det däremot inte lika lätt att tolka bokens innehåll. Den skulle lika gärna kunna handla om Tysklands historia under 1900-talet. Varken UDC eller DDC har möjligheten att klassificera aspekten arkeologihistoria på samma sätt som SAB har med innehållstillägget *:k historia*. BIBSYS klassning av exempel 18 är överraskande, där koden inte ens beskriver modern tysk historia, signum *943*, utan Tysklands förhistoria, signum *903(43)*.

I exempel 19, boken om slaverna, skiljer sig klassifikationen åt en aning. Det är en omöjlighet att precisera koden ytterligare i SAB-systemet eftersom det inte finns ett eget signum, eller ens ett tillägg, för folkgruppen slaver. Ett eget signum finns det däremot för skyterna, som levde tidigare men på ungefär samma plats norr om Svarta havet (1997, s. 92). Både i UDC och i DDC är boken klassificerad på Östeuropa och slaver, men på olika huvudsignum. UDC-koden är klassad inom förhistoria, *936.7 History of the north, west and east European peoples to 476 A.D. > History of the Slavs* medan DDC-koden är klassad inom modern historia, *947.004918 East Europe/Russia > Ethnic and national groups > Slavs*. Koden i UDC bör ändras till *947(=16)“653” Östeuropa > Slaviska folkgrupper > Medeltiden* eftersom den nuvarande koden *936.7* inte täcker in hela det tidsintervall som boken behandlar, dvs. 400-900 e.Kr.

Dessa två exempel (20 och 21) klassificeras exakt likadant i SAB och i DDC, men inte i UDC. Varför? Det kan bero på att exempel 20 bara handlar om Maya kulturen och att exempel 21 också berör Olmekerna och Aztekerna. Eller så kan det bero på att det handlar om olika tidsperioder i de båda fallen. Strängt taget betyder koderna, *972.01 Mexico. From discovery to 1607* och *903(72) Prehistory > Mexico*, samma sak men uttryckt på två olika sätt. Jag skulle kunna tro att dessa böcker blivit klassificerade enbart utefter sina titlar. Titeln i exempel 20 innehåller ordet *history* och klassas därför på en klass som också innehåller detta ord, alltså *972 History of Mexico*. Exempel 21 titel innehåller ordet *arkeologi*, i betydelsen något som är gammalt, och klassas således på förhistoria.

Ex.	Titel	SAB	UDC	DDC
20	Classic Maya political history: hieroglyphic and archaeological evidence	Jqc	972.01	972.81016
21	Mesoamerican archaeology: theory and practice	Jqc	903(72)	972.81016

Tabell 4 Illustration av exempel 20 och 21 ur aktuell provkollektion.

Sista exemplet (22), arkeologi och religion, klassificeras på antingen enbart religion eller en kombination av arkeologi och religion. Både i SAB och i DDC är huvudklassningen religionshistoria, medan den i UDC är satt till enbart religion. Kan det bero på att det saknas ett signum eller en kombinationsmöjlighet (syntes) mellan religion och historia i UDC? Kopplingen till arkeologi framgår av koderna i SAB och UDC, men varför BIBSYS valt att dubbelklassa på *903.7 Kultplatser. Tempel. Altaren osv.* förstår jag inte. Enligt bokens sammanfattning rörde det sig om flera olika typer av artefakter, bl.a. kläder, religiösa byggnader, gravskick och konst, varför bara signum *903 Förhistoria* utan tillägg varit bättre lämpad.

4.3 Sammanfattning

I det här kapitlet har den empiriska studien presenterats i form av 22 exempel, med klassifikationskoder i SAB, UDC och DDC tagna ur tre onlinekataloger. Koderna har dechiffrerats och dess rubriker (feature headings) har sedan jämförts inbördes med varandra med avseende på innehållsanalys. Slutligen har varje exempel kommenterats utifrån sin kontext.

I nästa kapitel kommer vi till diskussionen, där exemplen från den empiriska studien åter tas upp, men nu i relation till de frågeställningar som uppsatsen bygger på.

5. Diskussion

Syftet med uppsatsen var tvådelat. Det ena syftet var att normativt jämföra hur olika klassifikationssystem behandlar ämnet arkeologi och det andra var att analysera respektive signums rubriker, s.k. *feature headings*, för de 22 titlarna i provkollektionen. I början av arbetet ställdes några frågor som analysen skulle ha som utgångspunkt och söka svar på. De tre frågeställningarna var:

- Vilka krav ställer ämnesområdet arkeologi på ett klassifikationssystem med avseende på:
 - tid (t.ex. perioder och specifika årtal)
 - geografiska områden (t.ex. länder, regioner, platser)
 - folkslag/folkgrupper (t.ex. indianer, slaver)
- Vilka för- och nackdelar har respektive klassifikationssystem, sett ur ett arkeologiskt perspektiv?
- Leder en innehållsanalys av en titel fram till liknande rubriker (feature headings) i de tre olika systemen?

I det kommande kapitlet kommer dessa frågeställningar att diskuteras och resultaten som framkommit i och med undersökningen kommer att presenteras och analyseras.

5.1 Vilka krav ställer ämnesområdet arkeologi på ett klassifikationssystem med avseende på tid, geografiska områden och folkgrupper?

Arkeologi är en vetenskap som rör sig över hela världen och över flera miljoner år och tillsammans med det rika källmaterialet från olika kulturer skapas ett enormt ämne som i all hast kan vara svårt att överblicka. Därför krävs det olika sätt att specificera och kategorisera ämnet för att uppnå en struktur som går att bilda sig en uppfattning om. Det finns många sidor inom arkeologin att ta hänsyn till, men en av de viktigaste aspekterna är de olika tidsperioderna, som tillsammans med geografiska områden och folkgrupper är de vanligaste indelningskriterierna. Av yttersta vikt är då naturligtvis att det finns möjlighet att klassificera titlar efter dessa urvalskriterier.

För att ett klassifikationssystem skall fungera bra vid klassificering av arkeologisk litteratur krävs tillgång till olika tilläggstal för tid alternativt goda möjligheter till att själv kunna konstruera tidstillägg, som man t.ex. kan göra i UDC. Eftersom det är svårt att datera och ange exakta årtal inom arkeologin blir de flesta tidsangivelser endast cirkatider. Det viktigaste är inte att kunna klassificera på exakta årtal utan på större och mindre tidsperioder, som t.ex. järnåldern och vikingatiden.

Det är också oerhört viktigt att kunna klassificera arkeologisk litteratur utifrån geografiska områden, t.ex. världsdelar, länder, regioner, landskap, städer och i vissa fall även specifika platser eller fynd. Tidvis behöver man kunna hålla isär särskilda orter eller fynd ur t.ex. en kultur eller inom ett land.

Ibland kan det vara bättre att klassificera på folkgrupp istället för geografiskt område. Det kan vara fall där en grupp människor befolkar ett område som sträcker sig över

stora ytor och flera länder, som t.ex. slaver, kelter och mayaindianer, eller ett folk som lever inom ett lands gränser, som t.ex. etrusker och samer.

Det finns givetvis fler indelningskriterier som är viktiga vid klassificering av arkeologisk litteratur, men enligt mitt tycke är dessa tre de viktigaste och dessutom oftast förekommande.

5.2 Vilka för- och nackdelar har respektive klassifikationssystem, sett ur ett arkeologiskt perspektiv?

Naturligtvis finns det både för- och nackdelar med alla klassifikationssystem, men jag vill först peka på några punkter av lite mer generell karaktär och som kan anses viktiga oavsett vilket system det gäller.

Kontinuerliga uppdateringar av berörda klassifikationssystem är en stor fördel om de skall kunna följa kunskapsutvecklingen i världen på ett bra sätt. Alla tre systemen uppdateras fortlöpande och det publiceras diverse tillägg, men det är sällan det utkommer nya tryckta versioner. Enligt SAB skall det tryckas en ny upplaga ungefär vart tionde år, senast det skedde var 1997. Den senaste tryckta versionen av UDC gavs ut 1993 och den senaste förkortade svenska upplagan 1977. Däremot uppdateras en ny elektronisk MRF varje år. Under de senaste fjorton åren har DDC publicerat tre upplagor, den tjugonde upplagan kom 1989, den tjugoförsta år 1996 och den senaste, den tjugoundra så sent som hösten 2003. Enligt min personliga uppfattning är det endast DDC som uppdateras tillräckligt ofta för att det skall vara acceptabelt.

En annan viktig fråga är klassifikationssystemens tillgänglighet, t.ex. om de finns på Internet eller andra typer av medier. Mig veterligen finns ingen digital version av SAB-systemet att tillgå i dagsläget, men jag tror att det är fler än jag som skulle tycka att det kunde vara ett bra komplement till den tryckta versionen. Både DDC och UDC finns som onlineversioner, men kan endast utnyttjas mot betalning. Däremot finns en liten svensk elektronisk upplaga av UDC, motsvarande 4800 ämnen mot MRF:s 60000, helt gratis hos BHS. Det finns fler fördelar med elektroniska versioner av klassifikationssystemen, t.ex. att de kan uppdateras oftare.

Klassifikationssystemen skall också vara enkla att använda, för även om det i första hand är experter som klassificerar visar det sig i den här studien att fel och misstag begås i alla fall. Alla tre systemen har en klar och tydlig hierarkisk struktur som är lätt att förstå. Dessutom innehåller de anvisningar och exempel i anslutning till de flesta signa som finns i avdelningarna och till de olika tilläggsbeteckningarna. Dessvärre innehåller DDC mängder av korsreferenser, som ibland kan göra att det är lite svårt att hänga med i svängarna, och så tillämpas ett lite ovanligare sätt vid bildning av synteser. Men allting är ju lätt bara man kan det!

Genom att dubbelklassificering är möjligt i både SAB och UDC kan koderna bli mer specificerade än de i DDC. Det är säkerligen inte ovanligt att man missar en del litteratur när man söker på DDC-koder i en katalog eftersom det kan vara omöjligt att veta vilket ämne eller vilken aspekt som anses överväga i innehållsanalysen. Dessutom kan det vara svårt att veta de exakta förhållandena till vilket ämne som är det mest förekommande och vilket som är näst mest förekommande i ett dokument. Genom

dubbelklassifikation försvinner den osäkerheten. Dubbelklassificerad litteratur kan också generera nya infallsvinklar och ytterligare tips på klassifikationskoder som går att använda vid fortsatt sökning i en katalog.

Att arkeologi (J) och historia (K) är skilda åt i SAB ser jag som en fördel. Enligt definitionen av arkeologi (se kapitel 2.1) är det en vetenskap som inte använder skriftliga källor, vilket däremot historievetenskapen gör. Bara att slå samman dessa två vetenskaper i en och samma huvudavdelning, som man gjort i både UDC och DDC, känns för mig lite förvirrande. Och att man sedan klassificerar arkeologisk litteratur med koder som också används vid klassning av historisk litteratur (t.ex. signum 940 i DDC) gör inte saken mer begriplig.

Här följer några exempel på för- och nackdelar av lite mer specifik karaktär och som tar sin utgångspunkt i de indelningskriterier som ansågs viktiga i den förra frågan, dvs. tid, geografiska områden och folkgrupper.

Det finns flera för- och nackdelar med att klassificera på tidsperioder uttryckt i fraser (t.ex. järnålder) som SAB-systemet använder. En av fördelarna är att man lätt kan göra sammanställningar av litteratur som t.ex. behandlar järnåldern i delar av eller över hela världen. Man slipper på så sätt att ta reda på när järnåldern inföll i de olika områdena, vilket kan vara ganska skiftande. Tidsperioden i sig kan vara oviktig och det kan istället vara en företeelse inom denna period som är det viktigaste oavsett vilket årtal det hände. På samma sätt kan det vara en nackdel att använda frasindelningen om man inte tänker på att dessa perioder infaller vid olika tidpunkter i olika delar av världen.

Att ett svenskt klassifikationssystem som SAB inte vidareindelar tidstilläggen för bronsålder och järnålder för användning på signum *Jb--Jd Norden* är för mig underligt. Antagligen är det så att det hittills inte funnits någon efterfrågan på dessa tillägg, men jag tror säkert att det finns litteratur som hellre borde klassificeras med ett mer specifikt tidstillägg än t.ex. *.17 Järnåldern*. Förslag till indelning skulle kunna se ut såhär:

.15	Bronsålder
.151	Äldre bronsålder, 1800-1100 f.Kr.
.153	Yngre bronsålder, 1100-500 f.Kr.
.17	Järnålder
.171	Förromersk järnålder, 500 f.Kr.-Kr.f.
.173	Romersk järnålder, Kr.f.-400e.Kr.
.175	Folkvandringstid, 400-550 e.Kr.
.177	Vendeltid, 550-800 e.Kr.
.179	Vikingatid, 800-1050 e.Kr.

De fördefinierade tidstilläggen, som bl.a. finns i DDC, är inte heller helt problemfria att använda utan stämmer oftast inte in på den tidsperiod man vill klassa inom. Antingen hamnar tidsperioden mitt emellan två av de fördefinierade tidstilläggen, som i exempel 17, eller som i exempel 14 där det går att klassificera med två olika tillägg.

Att kunna konstruera egna tidstillägg, som är möjligt i UDC, kan vara både bra och dåligt. Det är givetvis viktigt att kunna specificera en tid så noga som möjligt när man beskriver en titel, men vad händer om tiden klassas fel med ett enda år? Du kan inte hitta den i katalogen. Dessutom kräver det att du, när du söker litteratur, vet exakta årtal,

vilket heller inte är så vanligt att man gör. Till sist blir det även svårt att hitta liknande litteratur om det bara finns en enda bok som är klassad på ett visst sätt.

Alla tre systemen kan klassificera de svenska regionerna Götaland, Svealand och Norrland. SAB och UDC kan dessutom klassa på både län och landskaps nivå, medan SAB går ytterligare ett steg och har möjligheten att klassificera särskilda orter genom det s.k. z-tillägget. Det är även möjligt att där kunna klassificera ett fynd som är känt under ett speciellt namn. Ofta används z-tillägget i en SAB-kod tillsammans med en dubbelklassning för att undgå missförstånd.

UDC har ett väl utvecklat system för tilläggsstal för ort (tabell Ie) och kan t.ex. klassificera på väderstreck, huvudstäder, krigförande stater, universum, bergskedjor och oceaner m.m. Trots sin väl utvecklade hjälptabell saknas ändå möjligheten att, som i SAB, kunna klassificera direkt på Orts- eller föremålsnamn. Denna möjlighet att klassificera på ort eller föremål saknas också i DDC.

En av nackdelarna med att klassificera på folkgrupp är att de kan vara olika definierade i olika klassifikationssystem, t.ex. med avseende på landområde. Ta t.ex. exempel 20 och 21 som berör mayaindianer i Centralamerika. I SAB är mayafolket placerat under *Jqc Centralamerika, Mexiko och Västindien* medan de i DDC återfinns under *972.81016 Middle America/Mexico > Central America > Guatemala > Maya period, ca. 300- ca. 900*, alltså mycket längre ned i hierarkin och dessutom under ett enda land (Guatemala).

En fördel med att kunna klassificera på folkgrupp är då ett folk bebor ett stort område som t.ex. slaverna i exempel 19. I förklaringen till koderna för både UDC och DDC framgår det tydligt att det rör sig om slaver. UDC klassar med en vidareindelning av huvudsignum (*936.7 History of the north, west and east European peoples to 476 A.D. > History of the Slavs*) och DDC med hjälp av ett tillägg för folkgrupp (*947.004918 East Europe/Russia > Ethnic and national groups > Slavs*). Koden i SAB saknar däremot en klar och tydlig koppling, då slaverna och dess fornlämningar är integrerade i koden *Jm Östeuropa*. Men för kelterna har SAB däremot skapat ett eget signum, *Jak Keltisk arkeologi* (se exempel 16).

Detta är bara några av de för- och nackdelar jag har kunnat konstatera under arbetets gång. Jag är väl medveten om att det säkerligen finns fler som jag antingen missat eller inte valt att redovisa i den här undersökningen.

5.3 Leder en innehållsanalys av en titel fram till liknande rubriker (feature headings) i de tre olika systemen?

Generellt kan man svara nej på den frågan. En innehållsanalys av en titel genererar inte alltid liknande rubriker i de valda systemen SAB, UDC och DDC. I endast två fall, exempel 3 och 5, har innehållsanalysen frambringat koder och rubriker där man vid en jämförelse skulle kunna tala om en viss likhet. Dessutom innehöll åtta exempel (1, 6, 7, 11, 12, 16, 18 och 19) större eller mindre allvarliga fel i klassifikationen för antingen en eller fler av systemen.

Att koderna och rubrikerna skiljer sig åt till en viss grad går inte att undvika eftersom det trots allt handlar om tre helt skilda klassifikationssystem som är uppbyggda på olika

sätt, utvecklade för olika typer av dokumentsamlingar och som inte behandlar ämnet arkeologi likvärdigt. Man skulle också kunna spekulera i ytterligare orsaker till att de avviker från varandra. Det skulle t.ex. kunna bero på:

- att det inte är samma klassifikatör som klassar i de tre systemen
- att klassifikatören inte har tillräckliga kunskaper om systemet
- klassifikatörens bristande kunskaper i ämnet arkeologi
- språksvårigheter, t.ex. att klassifikatören måste översätta texter i systemen från engelska till svenska
- tolkningsfrågor, t.ex. av innehållsanalyser av titlar eller förklaringstexter till klassifikationssignum

Det kan också vara så att mitt urval av arkeologisk litteratur har varit för litet, eller på annat sätt missvisande, för att man på ett korrekt sätt skall kunna skaffa sig en överblick över systemens alla funktioner och dess kapacitet att klassificera litteratur av det här slaget.

Eftersom ett klassifikationssystem skall ses som en brygga mellan användaren och dokumentsamlingen, för att underlätta informationsåtervinningen, är det givetvis negativt om dokument som behandlar samma ämne eller aspekt klassificeras under olika signum. Och det är självfallet mer negativt om koderna i ett enskilt system avviker från varandra än om koderna avviker mellan de olika systemen. Detta kan bl.a. medföra att det inte är lika lätt att söka efter liknande litteratur i bibliotekskatalogen, om man söker på signum, och att dokumenten inte återfinns på samma platser i biblioteket.

5.4 Slutsats

Det är svårt att utifrån den här undersökningen uttala sig om vilket klassifikations-system som bäst lämpar sig för klassificering av arkeologisk litteratur. Varje enskilt system har naturligtvis sina specifika för- och nackdelar och det finns titlar som det går bättre eller sämre att klassificera efter respektive systems kapacitet.

SAB-systemet har en tydlig hierarkisk struktur som är lätt att förstå och det är enkelt att använda. Det är en fördel att man relativt enkelt kan klassificera på olika tidsperioder och geografiska områden, medan det är en nackdel att det inte är möjligt att klassa på folkgrupper i samma utsträckning som i de andra två systemen. SAB är helt oslagbart vad gäller tillgången på z-tillägget, att kunna klassificera så djupt som på Orts- eller föremålsnamn är ett stort plus. Dessutom har systemet ännu ett utomordentligt tillägg, nämligen :k som markerar historiskt innehåll, vars motsvarighet saknas i de övriga två systemen. Att kunna dubbelklassificera titlar i SAB är också en stor fördel. Däremot anser jag att en av de större nackdelarna med SAB-systemet är att många signum innehåller flera förklaringar, t.ex. att signum *J* betyder arkeologi men också så vitt skilda ting som bofasthet, fornminnesvård och mosslik.

UDC är ett enormt system med stor kapacitet, men det är ändå ganska lätt att förstå strukturen och att lära sig grunderna. Den största fördelen med det här systemet är den väl utbyggda hjälptabellen för tid och möjligheten att själv kunna konstruera tidstillägg. Det är också relativt lätt att klassa på geografiska områden och folkgrupper, antingen direkt ur huvudtabellen, men också med hjälp av tilläggstabellerna. Det blir ett plus för

att man även i UDC kan dubbelklassificera en titel, men det blir minus för att notationen stundtals kan bli väldigt lång. Ibland kan det dock vara lite svårt att veta vilken av koderna *902 Archaeology* och *903 Prehistory* som man skall använda, eftersom de vid första anblicken verkar ungefär likvärdiga och ibland används de också som om de vore det. Det kan också verka lite förvirrande att man kan klassificera samma titel på två olika signa och som i slutändan ändå betyder samma sak, som t.ex. *903(38) Prehistory* > *Ancient Greece* och *938 History of ancient Greece to 323 AD*.

DDC är också ett stort system och liknar på sätt och vis UDC, men saknar den grundläggande enkelheten som finns i det föregående systemet. DDC använder helt andra sätt att konstruera signum och hur man använder tilläggstal och ibland kan det krävas lite extra tid att dechiffrera dessa koder. Det är relativt lätt att klassificera på geografiska områden och folkgrupp, men något svårare på tidsperiod. De fördefinierade tidstilläggen som finns direkt i systemet, som alltså inte är tillägg, kan ofta vara svåra att använda. Antingen är de uppdelade i för snäva tidsperioder så att det går att klassa på två signum eller så måste man använda huvudsignum som då i sin tur blir för vid tidsmässigt sett. Precis som i UDC riskerar notationen även här i vissa fall att bli ganska lång. DDC har samma problem som SAB med att ett signum kan innefatta en mängd olika aspekter av ett ämne, t.ex. signum *930.1028* som betyder ”techniques, procedures, apparatus, equipment, materials”. DDC är för övrigt det enda klassifikationssystem som inte tillåter dubbelklassificering.

Det faktum att klassifikationskoderna skiljer sig emellan de olika systemen säger egentligen inte så mycket om hur bra eller dåliga systemen är på att klassificera arkeologisk litteratur. Det viktiga är att komma ihåg att de avvikelser som finns inom ett enskilt system ställer till mycket större problem i ett bibliotek eftersom det delar upp och splittrar dokumentsamlingar som behandlar samma ämne eller aspekt.

Det hade varit intressant att veta hur resultatet blivit om jag hållit fast vid min ursprungsidé om att själv göra klassificeringen av de valda titlarna och sedan jämföra dem med koderna från katalogerna.

Som förslag på fortsatt forskning skulle man kunna tänka sig att studera en eventuell koppling mellan arkeologi och ideologi, t.ex. om det går att utläsa vilka normer och värderingar som ligger bakom det sätt på vilket ämnet arkeologi behandlas i de universella klassifikationssystemen SAB, UDC och DDC.

6. Sammanfattning

Detta arbete analyserar hur arkeologisk litteratur klassificeras i tre universella klassifikationssystem (SAB, UDC och DDC), undersöker strukturen för arkeologiavdelningarna i dessa system, samt studerar och jämför de rubriker (feature headings) som varje klassifikationskod genererar för 22 utvalda arkeologiska titlar. Magisteruppsatsen inleds med en bakgrund där problemformulering tas upp, sen följer syfte och frågeställningar i ett eget avsnitt. De frågeställningar som besvarats är:

- Vilka krav ställer ämnesområdet arkeologi på ett klassifikationssystem med avseende på:
 - tid (t.ex. perioder och specifika årtal)
 - geografiska områden (t.ex. länder, regioner, platser)
 - folkslag/folkgrupper (t.ex. indianer, slaver)
- Vilka för- och nackdelar har respektive klassifikationssystem, sett ur ett arkeologiskt perspektiv?
- Leder en innehållsanalys av en titel fram till liknande rubriker (feature headings) i de tre olika systemen?

Metoden som används är komparativ, med fokus på beskrivande studier. Uppsatsens omfattning är avgränsat till att behandla de tre senaste versionerna av klassifikationssystemen SAB, UDC och DDC och koderna som används i den empiriska studien hämtas från onlinekatalogerna LIBRIS, BIBSYS och Library of Congress Online Catalogs.

I ett speciellt kapitel behandlas arkeologi som vetenskap, där tas bl.a. upp vad arkeologi är, olika forskningsområden, kronologi och datering, samt lite om svensk arkeologihistoria under 1900-talet, allt för att placera uppsatsen i en arkeologisk kontext. I nästa kapitel behandlar jag först klassifikationsteori för att kunna bilda mig en uppfattning om skillnaderna i konstruktion och struktur hos de valda klassifikationssystemen, samt berör begreppet innehållsanalys och varför det är viktigt vid klassifikation och skapande av koder. Därefter följer en ingående presentation av klassifikationssystemen, dess historia och utveckling, samt de avdelningar i respektive system som behandlar ämnet arkeologi.

Den empiriska studien baseras på ett urval av 22 arkeologiska titlar som alla går att återfinna i samtliga av de tre valda onlinekatalogerna. Efter att ha studerat sammandrag av titlarna tolkar, jämför och kommenterar jag ämnesanalysen, de befintliga klassifikationskoderna och rubrikerna (feature headings) för varje enskilt fall. I de exempel där jag funnit anmärkningsvärda skillnader har jag valt att lämna förslag till alternativ klassificering.

Resultaten visar att klassifikationssystemen uppfyller kraven vid klassificering av arkeologisk litteratur med avseende på tid, geografiska områden och folkgrupper i mycket skiftande grad. Det är också anmärkningsvärt att så få av de valda titlarna i den empiriska studien klassificerats med likvärdiga signum i de tre systemen. Påfallande ofta skiljer sig klassifikationskoderna dessutom åt inom ett speciellt system, för dokument som handlar om samma ämne eller aspekt. Detta är egentligen ett mycket större problem än att koder och rubriker avviker sinsemellan i de olika systemen.

7. Käll- och litteraturförteckning

- Baudou, Evert (2004a). Bronsåldern. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=136352 [2004-02-28]
- Baudou, Evert (2004b). Urnefältskulturen. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=336662 [2004-02-29]
- Beckman, Olof (2004). Termoluminiscens. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=326098 [2004-02-29]
- Benito, Miguel (2001). *Kunskapsorganisation: en introduktion till katalogisering, klassifikation och indexering*. Borås: Taranco.
- Benito, Miguel (2003). *Universella Decimalklassifikationen: Svensk elektronisk utgåva*.
<http://www.hb.se/bhs/udk/> [2004-03-12]
- Benito, Miguel (2004-04-23). *E-postmeddelande*.
- Berntsson, Göran (1997). *Klassifikation enligt SAB-systemet: ett läromedel*. 2., rev. uppl. Borås: Taranco.
- BIBSYS (2003-02-28).
<http://www.bibsys.no/english.html> [2004-03-03]
- Bronsålder (1999). Ingår i *Historiska Museets Ordbok, sten och brons*.
<http://www.historiska.se/collections/ordbok/bok/Bronsalder.html> [2004-02-28]
- Burenhult, Göran, red. (1999). *Arkeologi i Norden*. Vol. 1. Stockholm: Natur och kultur.
- Burenhult, Göran, red. (2000). *Arkeologi i Norden*. Vol. 2. Stockholm: Natur och kultur.
- Comaromi, John Phillip (1976). *The eighteen editions of the Dewey decimal classification*. Albany, N.Y.: Forest Press.
- Denk, Thomas (2002). *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Dewey, Melvil (2003). *Dewey decimal classification and relative index: Manual. Tables*. 22. ed. Vol. 1. Dublin, Ohio: Forest Press.
- Dewey, Melvil (2003). *Dewey decimal classification and relative index: Schedules 000-599*. 22. ed. Vol. 2. Dublin, Ohio: Forest Press.
- Dewey, Melvil (2003). *Dewey decimal classification and relative index: Schedules 600-999*. 22. ed. Vol. 3. Dublin, Ohio: Forest Press.
- Extensions and corrections to the UDC* (1994). Vol. 16. The Hague: International Federation for Documentation.

- Förhistoria (1999). Ingår i *Historiska Museets Ordbok, sten och brons*.
<http://www.historiska.se/collections/ordbok/bok/Forhistoria.html> [2004-02-28]
- Gräslund, Bo (2004a). Arkeologi. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=117794 [2004-02-28]
- Gräslund, Bo (2004b). Treperiodsystemet. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=331011 [2004-02-28]
- Hansson, Joacim (1999). *Klassifikation, bibliotek och samhälle: En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Borås: Valfrid. (Skrifter från Valfrid, 19). Diss. Göteborgs universitet.
- Historiska Museet (2003-12-30). *Vitt oljud - Nordiskt mörker: Bruket av symboler och arkeologi*.
http://www.historiska.se/vittoljud/art_demokrati/05_demokrati.html [2004-03-03]
- Johnson, Matthew (1999). *Archaeological theory: An introduction*. Oxford; Malden, Mass.: Blackwell Publishers.
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (1921). Stockholm: Norstedt.
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (1943). 2. uppl. Stockholm: Norstedt.
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (1950). 3. uppl. Stockholm: Norstedt.
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (1967). 5. omarb. och utvidgade uppl., 2. något förändr. tr. Lund: Bibliotekstjänst.
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (1997). 7., omarb. uppl. Lund: Bibliotekstjänst.
- Larsson, Lars (2004a). Mesolitikum. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=254854 [2004-02-28]
- Larsson, Lars (2004b). Paleolitikum. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=278858 [2004-02-28]
- Larsson, Lars (2004c). Stenåldern. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=315130 [2004-02-28]
- Library of Congress Online Catalogs (2003-09-30).
<http://catalog.loc.gov/> [2004-03-03]
- LIBRIS webbsök (2004).
<http://websok.libris.kb.se/websearch/form?type=simple> [2004-03-03]
- Löfstrand, Lars (2004). Dendrokronologi. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=152186 [2004-02-29]

- Malmer, Mats P. (2004). Neolitikum. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=268353 [2004-02-28]
- Mejdahl, Vagn (2004). Termoluminiscens. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=326098 [2004-02-29]
- Mitchell, Joan S (2003). *DDC 22 offers many updates to Dewey users worldwide*. Ingår i: OCLC Newsletter, July 2003.
http://www5.oclc.org/downloads/design/e-newsletter/n261/DDC_22.htm [2004-01-28]
- Montelius periodindelning (1999). Ingår i *Historiska Museets Ordbok, sten och brons*.
<http://www.historiska.se/collections/ordbok/bok/Montelius-periodindelning.html> [2004-02-28]
- Neolitikum (1999). Ingår i *Historiska Museets Ordbok, sten och brons*.
<http://www.historiska.se/collections/ordbok/bok/Neolitikum.html> [2004-02-28]
- New Archaeology (2004). Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=268856 [2003-03-03]
- OCLC (2003a). *Dewey services [OCLC - Cataloging and Metadata]*.
<http://www.oclc.org/dewey/> [2004-01-28]
- OCLC (2003b). *Introduction to Dewey Decimal Classification*.
http://www.oclc.org/dewey/versions/DDC_22print/intro.pdf [2004-01-28]
- OCLC (2003c). *New features in Edition 22*.
http://www.oclc.org/dewey/versions/DDC_22print/new_features.pdf [2004-04-21]
- Osteologi (2004). Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=277695 [2004-02-29]
- Register till Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (1957) 4. omarb. och utvidgade uppl. Provisorisk uppl. Lund: Bibliotekstjänst.
- Riksantikvarieämbetet (2004).
<http://www.raa.se> [2004-03-01]
- Stjernquist, Berta (2004a). Hallstattkulturen. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=197652 [2004-02-29]
- Stjernquist, Berta (2004b). Järnåldern. Ingår i *Nationalencyklopedin*.
http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=218772 [2004-02-28]
- Svenska Ämnesord (2004).
<http://www.amnesord.kb.se> [2004-04-17]
- UDC Consortium (2004a). *About Universal Decimal Classification and the UDC Consortium*.
<http://www.udcc.org/about.htm> [2004-01-28]

UDC Consortium (2004b). *Major changes to the UDC since 1993*.
http://www.udcc.org/major_changes.htm [2004-01-28]

UDC Consortium (2004c). *Summary of classification*.
<http://www.udcc.org/scheme.htm> [2004-04-29]

UDC Consortium (2002-08-08). *UDC Update*.
<http://www.udcc.org/update.htm> [2004-01-28]

UDC Online (2002). *Introduction*.
<http://www.udc-online.com> [2004-01-28]

Universal decimal classification: Part 1, Systematic tables (1993). 2. ed. London: BSI.

Varenius, Björn (1995). Post-processual Archaeology in Sweden 1986-1990. *Current Swedish Archaeology*, Vol. 3, s. 121-127.

Vitterhetsakademien (2004).
<http://www.vitterhetsakad.se/> [2004-03-03]

Welinder, Stig (1999). Mansarkeologi inom ett genderperspektiv. Ingår i Caesar, Camilla, red. *Han hon den det: Att integrera genus och kön i arkeologi*. Lund: University of Lund, Institute of archaeology. S. 126-137.

Welinder, Stig (2003a). *Min svenska arkeologihistoria: Ett ekonomiskt och socialt perspektiv på 1900-talet*. Lund: Studentlitteratur.

Welinder, Stig (2003b). *Män och manligheter från vikingar till Kalle Anka*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

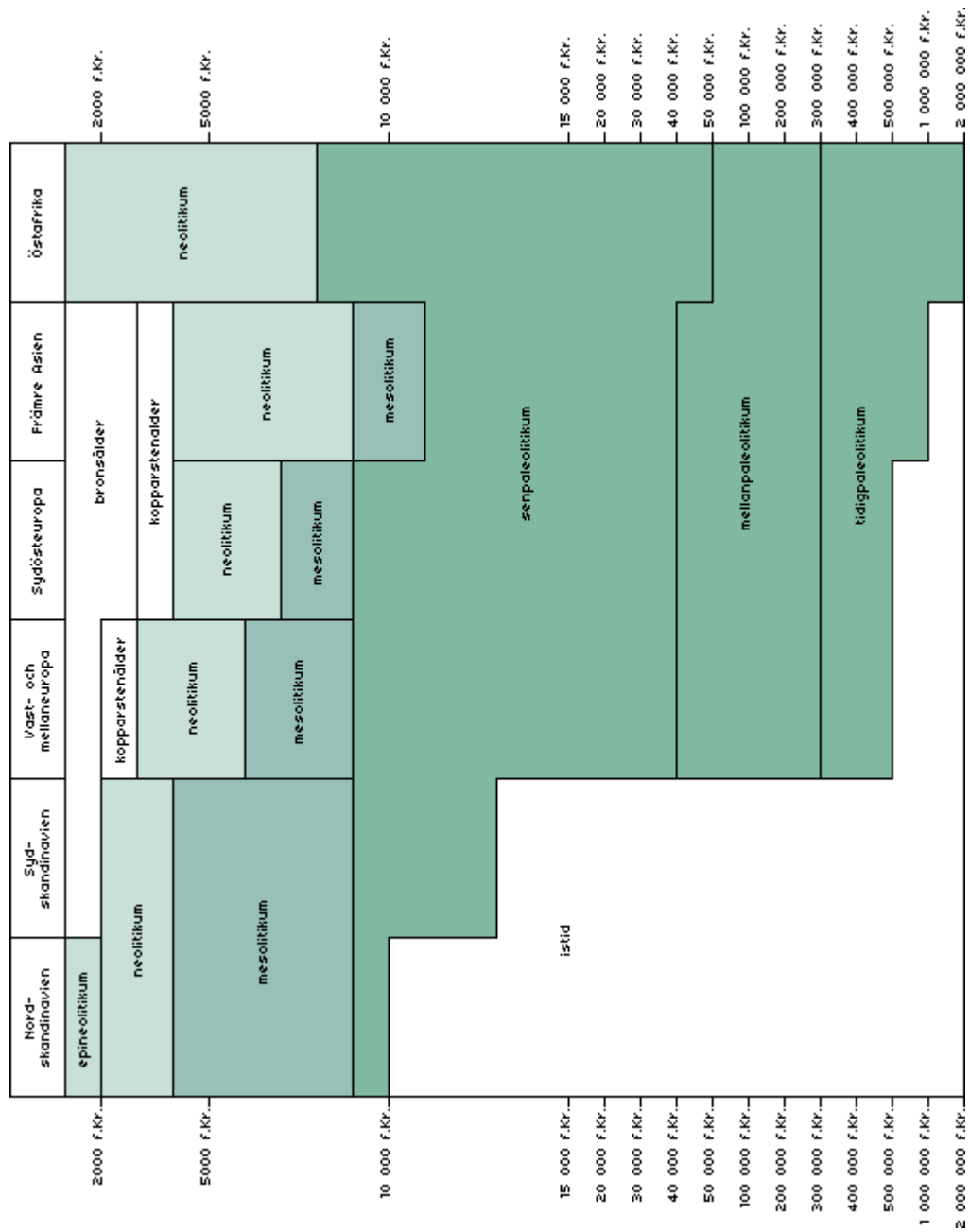
Öjner, Kerstin (1997). *Arkeologi: En introduktion till svensk forntid*. Stockholm: LT.

8. Ordlista och förkortningar

assyriologi	omfattar det vetenskapliga studiet av de forntida kulturer som använde kilskrift, ca 3200 f.Kr.-100 e.Kr. De sumeriska, assyriska och babyloniska kulturerna, deras språk och historia
BIBSYS	norsk motsvarighet till svenska LIBRIS
BSI	British Standards Institution
DDC	Dewey Decimal Classification
dendrokronologi	metod för datering av trä
depåfynd	föremål som avsiktligt deponerats i marken, ofta under forntiden. Kan t.ex. vara föremål som offrats (t.ex. i mossar) eller gömmts (t.ex. silverskatter)
DFI	styrelsen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning
egyptologi	vetenskapen om det faraoniska Egypten, omfattar studiet av alla aspekter av fornkulturen, t.ex. kunskaper i skrift och språk
etnoarkeologi	studerar traditionella ännu levande samhällen för att försöka tolka arkeologiska fynd
fosfatkartering	lokaliseringmetod inom arkeologi och bebyggelsehistoria. Kring fornlämningar finns ofta områden med förhöjd fosfathalt, denna förhöjning beror på det fosfor som funnits i avfall, ekskrementer etc.
fyndseriation	arkeologisk dateringsmetod som omfattar ordnande av artefakter i tidssekvenser, s.k. serier.
GIS	Geografiska informationssystem
hallstattkulturen	kulturgrupp i Mellaneuropa, med kärnområde vid Donau, övre Rhen och övre Rhône, vid övergångsskedet mellan brons- och järnålder (ca 1000-400 f.Kr.)
historisk arkeologi	tar med fördel hjälp av de historiska källorna, t.ex. textdokument, kartor och bilder
industriarkeologi	dokumentation och forskning som avser de tekniska installationer, byggnader, industriområden, samhällen och landskap som har ett samband med industriell verksamhet
klassisk arkeologi	studiet av forntidens mediterrana kulturer, t.ex. i Grekland och Rom

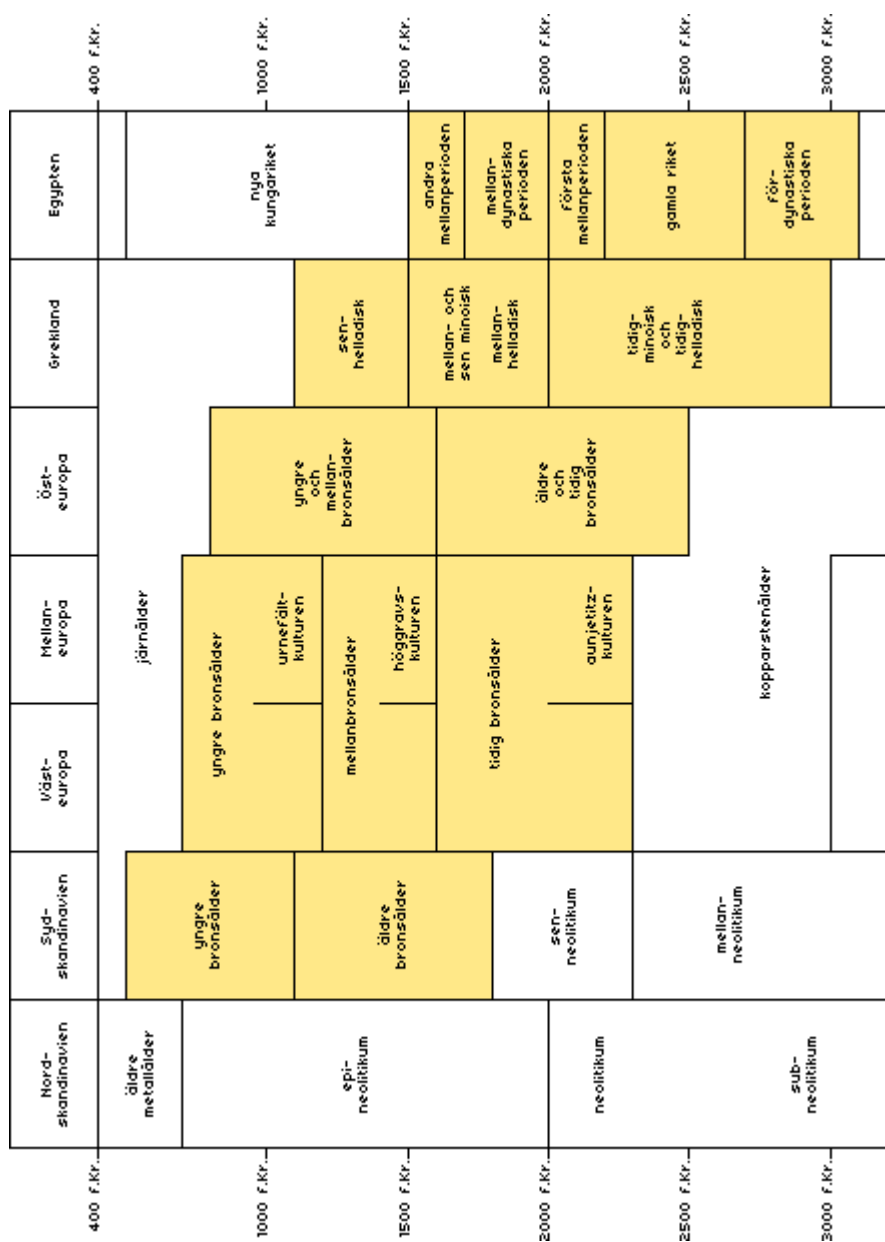
kol-14- metoden	åldersbestämning genom beräkning av den hastighet med vilken den radioaktiva kolisotopen ¹⁴ C sönderfaller
laténe-kulturen	tidig europeisk järnålderskultur, uppbyggen av kelter, efterföljare till hallstattkulturen. Uppkallad efter den schweiziska fyndorten La Tène
LIBRIS	en nationell samkatalog för ca. 300 svenska bibliotek av vilka de flesta är universitets-/högskole- och specialbibliotek
marinarkeologi	specialiserat forskningsområde med syfte att studera maritima lämningar från förhistorisk och historisk tid
medeltidsarkeologi	specialgren med särskild inriktning på Europas medeltid
MRF	Master Reference File
OCLC	Online Computer Library Center
osteologi	läran om ryggradsdjurens skelett
pollenanalys	analysmetod som omfattar artbestämning och frekvensberäkning av växters pollen och sporer vilka blivit bevarade i geologiska och arkeologiska avlagringar
RAÄ	Riksantikvarieämbetet
SAB	Klassifikationssystem för svenska bibliotek
stratigrafi	läran om lagerföljder
termoluminiscens	material som absorberat energi utsänder ljus när det upphettas. Används för datering av föremål som inte kan tidsbestämmas med kol-14- metoden, t.ex. keramik, porslin, tegel, skörbränd sten m.m.
UDC	Universal Decimal Classification (samma som UDK)
UDCC	UDC Consortium
UDK	Universella decimalklassifikationen (samma som UDC)
urnefältskulturen	samlingsnamn för fyndgrupper från Mellaneuropas yngre bronsålder (ca 1300-600 f.Kr.), karakteriserade av bl.a. stora gravfält med brandgravar i urnor

Bilaga 9.1 – Tidsschema stenåldern

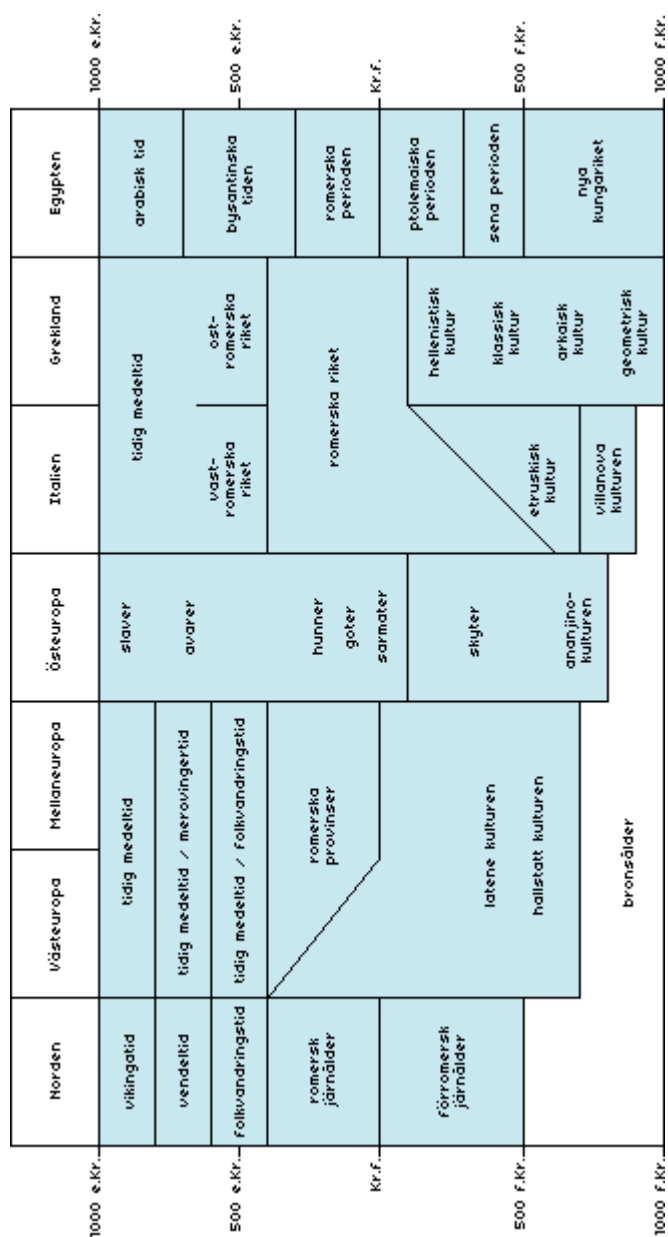
Källa: Efter Larsson 2004c.

Bilaga 9.2 – Tidsschema bronsåldern

Källa: Efter Baudou 2004a.

Bilaga 9.3 – Tidsschema järnåldern

Källa: Efter Stjernquist 2004b.

Bilaga 9.4 – SAB huvudtabell

A	Bok- och biblioteksväsen
B	Allmänt och blandat
C	Religion
D	Filosofi och psykologi
E	Uppfostran och undervisning
F	Språkvetenskap
G	Litteraturkunskap
H	Skönlitteratur
I	Konst, musik, teater och film
J	Arkeologi
K	Historia
L	Biografi med genealogi
M	Etnografi, socialantropologi och etnologi
N	Geografi
O	Samhälls- och rättsvetenskap
P	Teknik, industri och kommunikationer
Q	Ekonomi och näringsväsen
R	Idrott, lek och spel
S	Militärväsen
T	Matematik
U	Naturvetenskap
V	Medicin
X	Musikalier
Y	Musikinspelningar
Ä	Tidningar

Källa: Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 20.

Bilaga 9.5 – SAB avd. J Arkeologi

SAB, upplaga 1 (1921)

J	Arkeologi: allmänt
Ja	Europeisk
Jaa	Klassisk
Jaaa	Grekisk
Jaab	Romersk
Jab	Nordisk
Jaba	Svensk
Jac	Runologi
Jb	Asiatisk
Jba	Assyrisk-babylonisk
Jbb	Hebreisk
Jbc	Övrig främre asiatisk
Jbd	Iransk
Jbe	Indisk
Jbf	Kinesisk-japansk
Jc	Afrikansk
Jca	Egyptisk
Jd	Amerikansk

SAB, upplaga 7 (1997)

J	Arkeologi
Ja	Europa: allmänt
Jaa	Klassisk ark.
Jaan	Grekisk ark.
Jaao	Etruskisk ark.
Jaap	Romersk ark.
Jaaq	Fornkristen ark.
Jak	Keltisk ark.
Jb	Norden: allmänt
Jc	Sverige
Jd	Övriga Norden
Jda	Danmark
Jdb	Norge
Jdc	Island
Jdd	Finland
Je	Brittiska öarna
Jf	Mellaneuropa
Jg	Benelux
Jh	Schweiz
Ji	Italien
Jj	Frankrike
Jk	Spanien
Jl	Portugal
Jm	Östeuropa
Jn	Balkanhalvön
Jo	Asien
Joaf	Palestina
Joai	Mesopotamien
Joak	Persien
Joba	Indien
Joea	Kina
Joec	Japan
Jp	Afrika
Jpba	Egypten
Jq	Amerika
Jr	Australien och Oceanien
Js	Polarländerna

Källa: Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1921, s. 30; Klassifikationssystem för svenska bibliotek 1997, s. 90-93.

Bilaga 9.6 – UDC huvudtabell & avd. 9

0	Generalities
1	Philosophy. Psychology
2	Religion. Theology
3	Social Sciences
4	(unused)
5	Mathematics and Natural Sciences
6	Applied Sciences. Medicine. Technology
7	The Arts
8	Language. Linguistics. Literature
9	Geography. Biography. History
9	Geography. Biography. History
902	Archaeology
903	Prehistory
904	Cultural remains of historical times
908	Area Studies
91	Geography
929	Biography
93/99	History
930	Science of history. Ancillary historical sciences
94	General History
94(3)	History of the ancient world
94(4)	History of Europe
94(5)	History of Asia
94(6)	History of Africa
94(7/8)	History of the Americas
94(9)	History of Oceania, the Polar regions, Australasia, etc.

Källa: UDC Consortium 2004c.

Bilaga 9.7 – DDC huvudtabell & avd. 900

000	Computers, information & general reference
100	Philosophy & psychology
200	Religion
300	Social sciences
400	Language
500	Science
600	Technology
700	Arts & recreation
800	Literature
900	History & geography

Källa: OCLC 2003b, avsnitt 4.3.

900	History, geography, and auxiliary disciplines
910	Geography and travel
920	Biography, genealogy, insignia
930	History of ancient world to ca. 499
940	History of Europe
950	History of Asia
960	History of Africa
970	History of North America
980	History of South America
990	History of other parts of world, of extraterrestrial worlds

Källa: Dewey Decimal Classification, vol. 3, s. 829ff